

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος

Συνδρομή ἰτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦν ἀπὸ 1 ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἰτησίου.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

16 Ἀπριλίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΩΝ ΥΠΟΓΡΑΦΩΝ ΤΟΥ
Ἀλῆ πασᾶ, Μουκτάρ πασᾶ καὶ Ἰουσούφ Ἀράπη.

*Ἀλῆ πασᾶ
Ιουσὺφ Μουκτάρ
Πασᾶς*

701311

Ἡ πρώτη τῶν ἀνωτέρω σφραγίδων εἶνε ἡ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, τοῦ τελευταίου τούτου ἡλίου τῆς ἐλληνικῆς σταυρώσεως· μετ' αὐτὴν ἔπεται ἡ ὑπογραφή τοῦ υἱοῦ τοῦ Μουκτάρ Πασᾶ, ἑραστοῦ τῆς Φροσύνης, καὶ ἡ τοῦ αἰμοδύρου Ἰουσούφ Ἀράπη, τοῦ σκληροτέρου καὶ ἀπανθρωποτέρου πάντων τῶν ὀπλαρχηγῶν τοῦ φοβεροῦ δυνάστου. Αἱ ἀπαίσιαι αὗται ὑπογραφαὶ ἐλήφθησαν ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων, ἀπευθυν-
ομένων «Πρὸς τοὺς προέδρους καὶ κυδερνήτας τῆς Ἀγίας Μαύρας», εὐμενῶς δὲ ἐκαινοποιήθησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου. — «Ἄν ἦνε ἀληθές, γράφει ἡμῖν ὁ προσφιλέστατος ποιητής, ὅτι τὸ ὕψος ἐνδεικνύει τὸν ἀνθρώ-
πον, εἶνε ἐπίσης ἀληθές, ὅτι ὑπογραφαὶ τινες πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πιστὸν ἀπεικόνισμα τῆς ψυχῆς τοῦ γράφον-
τος. Παρατήρησον μετὰ προσοχῆς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ αἰ-
μοσταγοῦς Ἰουσούφ Ἀράπη, ἐρευνήσον ἐν πρὸς ἐν τῇ γραμ-
ματῇ, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ ἀνακαλύψῃ ἐν αὐτοῖς τὰ ἀναρίθμητα ἐκεῖνα σύνεργα δι' ὧν ἐδασάνιζεν ὅσους δὲν
ὑπετάσσοντο εἰς τὰς θελήσεις τοῦ Κυρίου τοῦ ἡ τὰς ἐδικὰς
του, ὅσας τὰς στρεβλώσεις, τὰς ἀπαχονίσεις, τοὺς ἀποκε-
φαλισμούς, τὰς καθηλώσεις, τοὺς διαβολισμούς, τὰς ἀπάτας,
ἃς μετεχειρίζετο πρὸς κατατρόπωσιν τῆς δυστυχοῦς ἡπεί-
ρου. Τοιαῦτα ἐπιστολὰ τοῦ ἀποτροπαίου τούτου δαίμο-
νος ὑπάρχουσι πολλὰ ἐν τῇ ἀρχαιοφυλακίᾳ τῆς Λευκάδος,
ἅπασαι δὲ εἶνε γεγραμμέναι παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.»

Σ. τ. Δ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΣΑ

Ἐπέστανε τὰ Γιάννινα σιγὰ νὰ κοιμηθῶνε,
Ἐβόστανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.
Ἡ μάνα σφίγγει τὸ παιδί βαθεῖα στὴν ἀγκυλιά της,
Γιατ' εἶναι χρόνοι δύστυχοι καὶ τρέμει μὴ τὸ χάσῃ.
Γραγοῦδι δὲν ἀκούεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος, καὶ μνημα τὸ κρεδδάτι,
Κ' ἡ χώρα κοιμητήριον, καὶ ἡ νύχτα βρηνόκησι.

ΤΟΜΟΣ Ε'—1878.

Ἄγρυπνος ὁ Ἀληπασσας ἀκόμη δὲν νυστάζει·
Κ' εἰς ἓνα δέρμα λειονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρὺ, θολό, συγνερισμένο
Καὶ τῷ δαλὲν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μὴ πέσῃ.
Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια
Ποῦ σέρνονται ἐς τοῦ λειονταριοῦ τὴ φοβερὴ τὴ χήτη.
Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνεται πῶς ἔχουν
Ἐνα κορμὶ δικέφαλο· τὸ μάτι δὲ γνωρίζει
Ποῖο τάχα νῦν τὸ ζωντανὸ καὶ ποῖο τὸ σκοτωμένο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΩΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ.

* *

Ὁ Ἀλῆς ἐγεννήθη τὸ 1741 ἐν Τεπελενίῳ. Τὸ
μικρὸν αὐτὸ χωρίον κεῖται παρὰ τὴν Βογιούσ-
σαν, τὸν ποταμὸν τῶν στεναγμῶν, περιβαλλό-
μενον ὑπὸ ὕψηλῶν καὶ ἀποτόμων τιτανούχων
ὄρεων. Εἶνε δὲ καὶ ἡ φύσις αὐτὴ κατὰ τὸ μέ-
ρος ἐκείνο τῆς Ἀλβανίας ἀγρία καὶ ἀπαισία ὡς
οἱ ἄνθρωποι. Ἡ φάραγξ τοῦ Τεπελενίου εἶνε
διερχρὴς διατριβὴ ἀνέμων καὶ καταιγίδων, οὐδὲν
δὲ δένδρον οὔτε θάμνος προκύπτει ἐπὶ τῶν βρα-
χωδῶν τῆς Βογιούσσης κλιτύων. Ἐν μέσῳ τοιαύ-
της φύσεως ηὔξησεν ὁ Ἀλῆς, ἄγριον ἀλλὰ ῥω-
μαλέον τέκνον τῶν ὄρεων καὶ τῆς ἐρημίας, καὶ
νέον ἔτι ἐφάνη προκαλοῦσα αὐτὸν οὕτως εἰπεῖν
ἡ μοῖρα εἰς ἐκδίκησιν τῆς εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐ-
τοῦ προστριβείσης σκληρᾶς ὕβρεως, τοῦ διωγ-
μοῦ καὶ τῆς ἐξώσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἀπὸ
παιδὸς ἐμαρτύρει ἐναργῆ τὴν διάνοιαν καὶ ζωη-
ρὸν τὸ πνεῦμα, ἀποτελῶν ἐμφαντικωτάτην ἀντί-
θεσιν πρὸς τὸ ἥρεμον ἥθος τῶν τούρκων αὐτοῦ
ὀμηλικῶν. «Τὸ ἀνήσυχον αὐτοῦ πνεῦμα», διη-
γεῖται ὁ Ἰερώνυμος Δὲ λὰ Λάνς, «κατεδηλώθη
ἅμα τῇ ἐξόδῳ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ γυναικωνίτου»·
διότι παρετηρεῖτο συνήθως ἐπ' αὐτοῦ προπέτεια
καὶ δραστηριότης ξένα πάντα εἰς τοὺς φύσει ὑ-
περηφάνους καὶ σοβαροὺς τούρκους. Ὅσακις ἡ-
δύνατο νὰ ἐκφύγῃ τοῦ πατρικοῦ οἴκου, ἔσπευδεν
εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐπλανᾶτο ἐν μέσῳ χιόνων καὶ
δρυμῶν· μάτην δὲ προσεπάθει νὰ ὑποτάξῃ τὸ
πνεῦμα αὐτοῦ ὁ πατήρ του. Σκληροτράχηλος
καὶ δυσμαθής, ἐξέφευγε τῶν χειρῶν τοῦ διδα-
σκάλου του, καὶ ἐκακοποιεῖ μάλιστα αὐτόν, ὅ-
σακις ἦτο βέβαιος ὅτι δὲν ἤθελε τιμωρηθῇ.
Τὸ λυπηρὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τέλος ἐπέδρασε
βαθεῶς ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀλῆ· τὰ πρῶτα δὲ
τῆς πείρας αὐτοῦ μαθήματα συνετέλεσαν εἰς κρα-
ταίωσιν τῶν ἐντυπώσεων ἐκείνων. Τὸ 1782 ἐ-
τάχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Πασᾶ Κοδὺρ τοῦ
Βερατίου, δεσπόζοντος τῆς μέσης καὶ κάτω

κίαν του, ἵνα ἀκούσῃ σπουδαίαν τινα ἀνακοίνωσιν. Ὁ Σελίμ ἀπεδέξατο τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ ἤλθεν· ἀλλ' ὁ Ἀλῆς εἶχε κεκρυμμένους μισθοφόρους ληστές ἐν τῷ ἐντοίχιῳ σκευοθήκῃ, οἵτινες, ἅμα ὡς οὗτος ἀρῆκε νὰ πέσῃ χαμαὶ τὸ κύπελλον τοῦ καφέ, ἐξώρμησαν πρὸς τὸ δοθὲν σημεῖον καὶ ἐπληρώσαν θανασίμως τὸν Σελίμ. Ἐξέπνευσε δὲ ὁδυνηρῶς ἐλέγχων τὸν προδόντα αὐτὸν Ἀλῆν. «Σὺ, υἱέ μου, τῷ εἶπε, μοῦ ἀφαιρεῖς τὴν ζωὴν; —Μὴ μὲ ἀναμίξεις, Κύριε, μετὰ τῶν πονηρῶν». Ἡ σωματοφυλακὴ αὐτοῦ ἔδραμε πρὸς τὸν θόρυβον, ἀλλ' εὗρε τὸν Ἀλῆν ἐν μέσῳ τῶν φονέων, ἀνεπτυγμένον κρατοῦντα τὸ φερμάνιον καὶ κράζοντα ἀπειλητικῶς: «Ἐφόνευσας τὸν προδότην κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐνδόξου μας Παδισά. Ἰδοὺ τὸ αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον!» Ταῦτα ἀκούσαντες, καὶ βλέποντες τὸ ἔγγραφο, προσέκλιναν οἱ Ὀσμάνηδες ἐνεοὶ ἐκ τοῦ τρόμου, ἐνῶ ἀπεκόπτετο ἡ τοῦ Σελίμ κεφαλὴ ἀπὸ τοῦ αἰμάσσοντος κορμοῦ. Χότζας τις συνέταξε τὸ φαταχέτ, καὶ τὸ κακούργημα ἐκηρύχθη νόμιμον ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς χάριτος. Ὁ δὲ Ἀλῆς ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τὸν τίτλον Τοποτηρητοῦ τοῦ νέου Δερβέν Πασσᾶ τῆς Θεσσαλίας. Ὁφελήθη ἐκ τῆς ὑποδεστέρας ταύτης θέσεως, ἵνα συναγάγῃ πλοῦτον, καὶ ἔχων τὴν ἐντολὴν νὰ καθάρῃ τὸν τόπον ἀπὸ τῶν ληστῶν, κατάρθρωσε νὰ νομιμοποιήσῃ τὴν ληστείαν, διανέμων εἰς τοὺς κλέφτας ληστρικά διπλώματα. Οὕτω δὲ ἡ ληστεία τοσοῦτον ἐκορυφώθη, ὥστε ἡ συγκοινωνία κατέστη δύσκολος καὶ πολλαχοῦ τῆς χώρας ἀπέβη ἀδύνατος ἡ ὁδοπορία. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην συνέβη γεγενῆσθαι τι καταφάνον τὴν ῥιζικῶς διεφθαρμένην τουρκικὴν πολιτικὴν. Ὁ μὲν Δερβέν Πασσᾶς ἀνακληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέτισε διὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ τοῦ Τοποτηρητοῦ αὐτοῦ τὰς κακούργιας· ὁ Ἀλῆς ὅμως, ἀντὶ νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος, ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μέρος τῶν διὰ τῆς αἰσχρᾶς ἐκείνης ἐμπορίας κερδηθέντων χρημάτων, καὶ κατάρθρωσε, ὡς εἶχον τότε ἐν τῷ Διβανίῳ τὰ πράγματα, νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν συνεπειῶν τῆς ἀρπαγῆς τοῦ διὰ τοῦ ἐξ αὐτῆς κέρδους. «Τὸ νερὸν κοιμᾶται, ἀλλ' ἡ ἰδιοτέλεια δὲν κοιμᾶται», ἔλεγε πολὺ λάκεις, αὐταρέσκως ἀναμιμνησκόμενος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτυχίας. Ἡ στρατιωτικὴ αὐτοῦ φήμη εἶχε τοσοῦτον αὐξήσει, ὥστε τὸ 1787, ἐκραγέντος τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν πολέμου, ἀνετέθη αὐτῷ σπουδαία ἀρχηγία ὑπὸ τὸν μέγαν βεζύρην Γιουσούφ. Συνεπεία δὲ τῶν ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ ὑπηρεσιῶν του ἀπένευμεν αὐτῷ ἡ Πύλη τὸ Πασσαλίκιον τῶν Τρικκάλων, δύο ἱπποῦριδας καὶ τὸν τίτλον Δερβεντζή Πασσᾶ, ἥτοι ἀνωτάτου ἐπὶ τῶν δόξων τῆς Ρούμελης. Ἐν δὲ τῶν κυρίων καθηκόντων τοῦ νέου αὐτοῦ ἀξιωματοῦ ἦν ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀπὸ Ἰωαννίνων εἰς Κων-

σταντινούπολιν ὁδοῦ καὶ ἡ ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Πηνειοῦ ἐξάλειψις τῆς ληστείας. Τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἐπωφεληθεὶς ὁ Ἀλῆς, διετήρει ἀπροκαλύπτως ἱδίων μισθοφόρον σῶμα, ὅπερ ἤξΗΣε μέχρι 4,000 ἀνδρῶν, καὶ ταχύτατα κατέδειξε, τῶν στρατιωτῶν του αὐτῶν ἡγούμενος, τί ἡδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ παρ' αὐτοῦ. Προσέβαλε τοὺς ληστές ὅπου τῆς πεδιάδος τοὺς ἀπὸ πῆντησε, καὶ διασκορπίσας ἐδίωξεν αὐτοὺς εἰς τὰ ὄρη. Τοιοῦτον δὲ τὸ ὄνομά του ἐνέπνευσε τρόμον, ὥστε τάξεις καὶ ἀσφάλεια ἐκράτησαν πάλιν ἀπὸ τοῦ Πίνδου μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν. Οὕτω δὲ ἐξησφάλισεν ἑαυτῷ οὐ μόνον τὴν φήμην δραστηρίου καὶ δεξιῶ διιοικητικοῦ ὑπαλλήλου, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα δι' ὧν ἡδύνατο νὰ καταστῇ ἐπικίνδυνος εἰς τὴν Πύλην.

Τότε διελογίσατο νὰ καταλάβῃ τὸ Πασσαλίκιον τῶν Ἰωαννίνων, δι' οὗ ἐγκαθιστώμενος ἐν μέσῳ τῆς Ἡπείρου ἡδύνατο νὰ δεσπόζῃ πάσης τῆς Ἀλβανίας. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ Χάμκω εἶχεν ἐν τούτοις ἀποθάνει, καὶ ἡ ἐσχάτη αὐτῆς θέλησις ἐπέτασεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἀδελφὴν του ἐκδίκησιν κατὰ τῶν κατοίκων τοῦ Χορμόβου καὶ Γαρδικίου. Ἰκανὸς καὶ τοῦτο λόγος, ὅπως κεντρισθῇ ἔτι μᾶλλον ἡ πρὸς τὸ Πασσαλίκιον τῶν Ἰωαννίνων ὀρεξίς αὐτοῦ. Τὰ σιτηρὰ τῆς γονίμου Θεσσαλίας ἦσαν ὅρος ὑπάρξεως διὰ τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων, ὁ δὲ Ἀλῆς, ὡς Πασσᾶς τῶν Τρικκάλων, ἐδέσποζε τῆς ἀπὸ Ἡπείρου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐμπορικῆς ὁδοῦ, ἰδίᾳ δὲ τῆς μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Ἰωαννίνων συγκοινωνίας.

Ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κατακτῆσεως εἶχον διατηρήσει οἱ τῶν Ἰωαννίνων κάτοικοι εἰδός τι ἡμιελευθερίας ὑπὸ τοὺς Πασσάδες αὐτῶν, ὧν προεκάλλουν τὴν ἀνάκλησιν δσάκεις ἤθελον. Τὸ ἔτος δὲ 1716 ὑπέκυψαν κατὰ πρόωτον εἰς τὸν κεφαλὴν φόρον, καὶ τὸ 1740 εἰς τὴν ἐξουσίαν Πασσᾶ δύο φέροντος ἱπποῦριδας, ὅστις ἐξήρτητο προτοῦ ἀπὸ τοῦ βεζύρου τῶν Τρικκάλων. Εἰς ταῦτα ἐθεμελίωσεν ὁ Ἀλῆς πάσας αὐτοῦ τὰς ἀξιώσεις. Ἐμόρφωνεν ἰδίαν φατρίαν μεταξὺ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις Ἑλλήνων, καὶ διετήρει ἐν αὐτοῖς πρᾶκτορας, ὑπεκκαίοντας τὴν μεταξὺ τῶν ἐκεῖ μπεήδων διχόνοιαν. Ὅτε δὲ ὁ θάνατος τοῦ τέως Πασσᾶ ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία βιαίων ἐμφυλίων συγκρούσεων μεταξὺ τῶν φιλοδόξων, καὶ φόνοι ἐγένοντο ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, καὶ ἐκλείσεν ἡ ἀγορά, εὐκαιρον νομίσας τὴν στιγμήν ὁ Ἀλῆς, συνήγαγε στρατὸν καὶ ὑπερβάς τὸν Πίνδον ἐπεφάνη τὸ φθινόπωρον τοῦ 1788 πρὸ τῶν Ἰωαννίνων. Ἀλλ' ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτοῦ ἐλησφόνησαν τὰς ἐριδὰς τῶν οἱ διεστηκότες μπεήδες, καὶ συναθροίσαντες τὰς πολεμικὰς αὐτῶν δυνάμεις συνεπλάκησαν μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ὑπερθεῖ τῆς λίμνης χώρῃν· ἀλλ' ἡττηθέντες ἀπεκρούσθησαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὁ Ἀλῆς προὐχώρησε

μέχρι τῶν τειχῶν τῶν Ἰωαννίνων. Μὴ ἔχων ὁμῶς ἱκανὸν στρατὸν, ἵνα τολμήσῃ ἐφοδόν, ἤρχισε παρκαλῶν τοὺς κατοίκους καὶ πολλὰ αὐτοῖς ὑποσχόμενος, καὶ κατέπεισε πολλοὺς τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ νὰ πέμψωσι πρεσβεῖαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξαίτουμένοι τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς Πασσᾶ. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκβασίς τῆς ἀποστολῆς δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας του· διότι ἡ Πύλη ἀπέπεμψε τοὺς πρέσβεις, διατάσσουσα νὰ διαλύσῃ ὁ Ἀλῆς τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Τρίκκαλα, ὅπου ἦν ἡ δικαιοδοσία του. Ὁ Ἀλῆς ὅμως μανθάνει παρὰ πιστοῦ τινος ὑπηρετοῦ, προδραμόντος, ὅτι ἡ πρεσβεῖα του ἀπέτυχεν, καὶ ἀποφασίζει νὰ τολμήσῃ πολιτικόν τι πραξικόπημα, ἐξ ἐκείνων ἅτινα ἐπιτυχάνουσι πάντοτε ἀπέναντι ἀσθενοῦς κυβερνήσεως. Συνεννοεῖται δὲ πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ ὑπηρετοῦ καὶ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστρεφόντων. Κατὰ τὰ ἐπιθυμητὰ οἱ μπεήδες τῶν Ἰωαννίνων ἐξέρχονται εἰς προὑπάντησιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φερμάνιου καὶ προσκυνοῦσι πλήρεις σεβασμοῦ, φέροντες αὐτὸ ἕκαστος εἰς τὸ μέτωπον εἰς ἐνδειξὴν ὑποταγῆς. Ἀναγινώσκεται τότε ἡ διαταγὴ, καὶ πάντες ἀκούουσι μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι ὁ Ἀλῆς διορίζεται Πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων καὶ διατάσσονται πάντες νὰ ἀναγνωρίσωσιν εὐθὺς τὸ ἀξίωμα του. Κεραυνὸς ὑπῆρξε τοῦτο διὰ τοὺς μπεήδες· καὶ ἀντιτάσσονται μὲν τινες, ὑποψιθυρίζοντες ὅτι εἶνε πλαστὸν τὸ φερμάνιον, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι προσπαθοῦσι νὰ ἐλκύσωσι διὰ ταχείας ὑποταγῆς τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀνδρός, εἰς ὃν προβλέπουσιν ὅτι θὰ περιέλθῃ τὸ Πασσαλίκιον. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ γίνονται δραστηριώτεροι, ὁ δὲ Ἀλῆς ὀρελούμενος τῆς ταρχῆς, εἰσέρχεται θριαμβευτικῶς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1788 εἰς τὴν πόλιν, καθιστᾷ ἰσχυρὰν φρουρὰν εἰς τὴν δεσπόζουσαν αὐτῆς ἀκρόπολιν, ἀνταμεῖβει τοὺς φίλους του, καὶ ἀποστέλλει εἰς Κωνσταντινούπολιν νέαν πολυκρινοτέραν πρεσβεῖαν, ἥτις πλούσια φέρουσα δῶρα, τὰ ἐνεργητικώτατα εἰς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν του μέσα, κατορθοῖ διὰ δωροδοκίας τῶν μελῶν τοῦ Διβανίου τὴν ἀναγνώρισιν τῶν τετελεσμένων γεγονότων. Ὁ λαὸς τῶν Ἰωαννίνων ἡγαριστῆθη ἐκ τῶν γενομένων, καὶ ἄσμενος εἶδεν αὐτὸν μεταβάλλοντα ἀπὸ τῆς δεσποτικῆς πίεσεως μικρᾶς ὀλιγαρχίας εἰς τὸ κράτος ἐνὸς μόνου ἀνδρός, θέντος τέρμα εἰς ἀτελευτήτους ἐμφυλίου διχονοίας. Κερδήσας ὁ Ἀλῆς δι' ὁμοίων μέσων τὸ Πασσαλίκιον τῆς Ἀρτης, καὶ ὑποτάξας τὴν Ἀκρηνάϊαν, ἡδύνατο νῦν ἐν ἀνέσει νὰ σκεφθῇ τὴν κατὰ τοῦ Χορμόβου ἐκδίκησιν αὐτοῦ. Οὕτω δὲ, κύριος διὰ δόλου τῆς πόλεως γενόμενος, κατέβαλεν αὐτὴν ἄρδην εἰς ἔδαφος, καὶ ὅσους δὲν ἔσωσεν ἡ φυγὴ διέλασεν ἐν στόματι μαχαίρας. Αἰχμάλωτός τις δὲ, κατηγορούμενος ὅτι εἶχε βιάσει τὴν Χάμκω, ἐτέθη ἐπάνω ἐσχάρης, ἐστρε-

βλώθη δι' ἐμπύρων λαβίδων καὶ ἐψήθη διὰ βραδέος πυρός.

K. ΜΕΝΔΕΛΣΟΝ ΒΑΡΘΟΛΑΗ.

[Μετάφρασις Ἀγγέλου Βλάχου].

Ἐν τῇ δεσποτικῇ καὶ τυραννικῇ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ φύσει συνεκτροῦντο ἡ θηριωδέστερα ἀπληστία καὶ ἀκολασία, ἡ τρομερώτερα βλαπτικὴ καὶ πανουργία καὶ ἡ αἰμοχαρεστέρα καὶ φρικτοτέρα ἀσυνειδησία περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ μέσου. Τὸ ἄμετρον τῆς φιλοδοξίας του προὑδίδετο εἰς τὴν ἐπιμονὴν του νὰ εὕρῃ τὸν φιλοσοφικὸν λίθον πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ κράτους του καὶ αὐτοῦ τοῦ βίου του. Ἡ ἐπιτηδεύουσα, μὲ τὴν ὁποίαν ἐνώπιον μὲν τῆς Πύλης προσεποιεῖτο τὸν εὐπειθέστατον ὑπήκοον, ἐνώπιον δὲ τῶν Τούρκων τὸν ὀρθόδοξον Ὀθωμανόν, καὶ ἐνώπιον τῶν Ἑλλήνων τὸν ἀνεξίτητον καὶ φιλελεύθερον ἄνδρα, καὶ ἐνώπιον τῶν Γάλλων τὸν Ἰακωβίνον (τὸν ἐνθερμον δημοκράτην), καὶ ἐνώπιον τῶν Ἀλβανῶν του τὸν πιστὸν καὶ εὐλαβὴν ἑταῖρον· ἡ ἀναίδεια αὕτη τῆς ὑποκρισίας καὶ ἡ μελανώτερα ἀπιστία του τὸν χαρακτηρίζουσιν ὡς τὸν πρῶτον ἐξ ὧν τῶν ὁμοφύλων του, τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐξόχων. Οὐτε εὐεργέτης, οὐτε ὀπαδός, οὐτε φίλος, οὐτε συγγενὴς διετηρεῖτο διηνεκῶς εἰς τὴν εὐνοίαν τοῦ ἀπίστου τούτου ἀνδρός. Ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν οὐδεὶς οὐδεμίαν εἶχεν ἐμπιστοσύνην. Φράγκοι, Τούρκοι καὶ Ἕλληνες ὑποπτεύοντο αὐτὸν ἐξ ἴσου, καὶ ἐπὶ τέλους καὶ τὰ τέκνα του καὶ οἱ συμπολιταὶ του αὐτοὶ τὸν ἐγκατέλιπον. Διότι ἀόριστος τις φόβος ἐπεκαθῆτο ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του ὅλων· περὶ τὸν τράχηλον ἑκάστου, λέγει ὁ ἱατρός του Μεταξᾶς, εἶχε δέσει ὁ Ἀλῆς σχοινίον, τοῦ ὁποῦ τὰ ἄκρα ἐν ταῖς χερσὶ του ἐκράτει. Τὰ πάντα ἐγνώριζεν, ὅσα καὶ πλησίον του καὶ μακρὰν αὐτοῦ συνέβαινον, καὶ τὰ πάντα προσεκτικῶς ἐξήταζεν. Οἱ μακρὰν αὐτοῦ εὐρισκόμενοι πράκτορές του τὸν ὑπηρετοῦν μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον ὡς οἱ ἀμέσως περὶ αὐτοῦ χεῖρας αὐτὸν ὀπαδοὶ του, καὶ καθὼς ἐμάνθανε πᾶν τὸ συμβαῖνον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Διβανίῳ, οὕτως ἐγνώριζεν ὅλα τὰ χωρία καὶ ὅλας τὰς ὁδοὺς τῆς χώρας του, ἥν κατ' ἔτος περιήρχετο. Ἐν τῇ χειρὶ του ἐκράτει ὁ Ἀλῆς καὶ δικαστήρια καὶ ἀστυνομίαν· αἱ ὁδοὶ ἦσαν ὅλαι τόσον ἀσφαλεῖς, ὥστε, ὡς ἐξεφράζετο ὁ σιωπηλὸς Ἀλβανὸς καλύπτων μὲ τὸ φέσι του τοὺς ὀφθαλμούς του, ἡδύνατό τις καὶ τυρλὸς νὰ περιέλθῃ τὴν χώραν ἀφόβως καὶ ἀκινδύνως. Ὅθεν καὶ οἱ Ἀλβανοὶ του, οὐ μόνον οἱ βίᾳ καθυποταχθέντες, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ὑποδουλωθέντες, ἐπρόφερον τὸ ὄνομά του μετὰ σεβασμοῦ, καὶ τὸ ἐξύμνουν ἐν ταῖς ἁσμάσι. Καὶ

1. Περὶ τούτου ἐπεύθη ὁ ἱατρός Holland, ὅστις τὸν ἐπεσκέπτετο.

αὐτοὶ οἱ Ἀγγλοὶ τὸν ἐδόξαζον, καὶ ἔλεγον ὅτι τοὺς Ἀλβανούς του ἀνέδειξαν ἐν τῶν ἰσχυροτέρων ἐθνῶν τῆς Ἡπείρου». Καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπεκάλουν αὐτὸν νέον Πύρρον· αὐτὸς δὲ εἰς τοῦτο ἐκολλακύνετο, διότι ἀμυδρῶς τῷ προσεμειδία ἡ ἰδέα τῆς κατακτητικῆς ἔλξης τῆς Ἑλληνικῆς χώρας. Ἀλλ' ὁ πόθος οὗτος δὲν ὑπερέβαινε τὴν χαμερπῆ αὐτοῦ φιλαυτίαν· ἐν τῇ μιᾷ καὶ ἀπλήστῳ αὐτοῦ ψυχῇ δὲν ὑπῆρχε τόπος ἱκανός, ὅπως εἰσδύσῃ ἰδέα σοβαρὰ καὶ ἐθνική. Ἡδύνατο μὲν ὁ Ἀλῆς νὰ γείνη ὁ ἐκούσιος πλάστης τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ δὲν ἐγένετο ἡ τὸ ἀκούσιον αὐτῆς ὄργανον· ἡδύνατο μὲν νὰ ᾔσῃ τὸ σπέρμα τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ὑπῆρξε συγχρόνως καὶ τὸ φόβητρον καὶ τὸ θυμὸν αὐτῆς· ἡδύνατο μὲν νὰ ἀναδείξῃ τὴν Ἀλβανίαν τοῦ ἀνεξάρτητον, ἀλλ' ὅμως ἡ δύναμις τοῦ πνεύματός του δὲν ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρὰ νὰ δεχθῇ τὸν χριστιανισμόν, ἀπαραίτητον πρὸς τοῦτο στοιχεῖον. Διότι διαμερισμὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους εἶνε κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἰδέα ἀφόρητος. «Ἐν μιᾷ θήκη δὲν χωροῦσι δύο ξίφη», λέγει τουρκικὴ τις παροιμία. (Μετάφρασις I. Περδάνουλου). ΓΕΡΙΝΟΣ.

Ἡ ἐπομένη ἔκθεσις εἶναι μετάφρασις ἀποσπάζματος λόγου περὶ τῶν νεωτάτων ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων καὶ συγγραμμάτων, ἐκφωνηθέντος ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς σχολῆς κ. Α. Δουμὸν κατὰ τὴν γενόμενῃ ἐν τῇ σχολῇ φιλολογικῇ ἐκδήλυν τῇ 17 Μαρτίου, καὶ δημοσιευθέντος ἐν τῇ περιοδικῇ τῆς ἐφημερίδος σχολῆς. Σ. τ. Δ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1877.

Μετάφρασις Α. Μ.

.... Αἱ νεώταται ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις, αἱ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα δούλην καὶ ἐλευθέρην γενόμεναι, εἶναι τόσον πολυάριθμοι, ὥστε ἀδύνατον ἀνευ μακρηγορίας νὰ ἐμιλήσωμεν περὶ αὐτῶν· ἐνταῦθα μόνον ἐπιτροχάδην ποιούμεν ἀπλὴν αὐτῶν ὑπόμνησιν. Ἡ ἐπιστήμη ἐπὶ πολὺ θέλει ἀσχοληθῇ περὶ αὐτῶν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως ἀπεκάλυψαν πᾶν ὅ,τι ὑπελείπετο αὐτόθι ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως· τὸν ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τὰ περὶ αὐτὸν κτίρια καὶ τὴν στοάν τὴν συνδέουσιν τὰ δύο θέατρα. Ἀνευρέθησαν δὲ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ μέρους τούτου τοσαῦται ἐπιγραφαὶ, ὥστε εἰς τὰς ἐπιγραφικὰς συναγωγὰς ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τῶν ἡμετέρων μελετῶν θέλουσιν ἀμέτῳ δημοσιεῦσθαι προσθήκαι. Ἡ ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία διὰ τῶν ἐρημμένων ἀνασκαφῶν ἐδιπλασίασε τὴν ἐργασίαν τῶν περὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐπιγραφῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ ἀσχολουμένων· οὐχ ἥττον ἡ ἀφοσίωσις πάντων δὲν ἤρκεσεν ἄχρι τοῦδε νὰ ἐρμηνεύσῃ τοσαύτην ποικιλίαν ἐπιγραφικῶν μνημείων, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον,

ὡς ἐπὶ παραδείγματος τὸ ἀναφερόμενον εἰς τοὺς Χαλκιδεῖς ψήφισμα τῶν Ἀθηναίων, εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος. Ἐκ τῶν ἐρημμένων ἀνασκαφῶν ἀνευρέθησαν 170 ψήφισματα, 37 ἀναγραφὰι ταμιακαὶ, 126 ἐπιγραφὰι τιμητικαὶ, 100 ἀναθηματικαὶ τῷ Ἀσκληπιῷ, 12 χορηγικαὶ, 20 διδασκαλικά. Τὸ ὅλον δὲ τῶν ἀνευρεθεισῶν ἀνέρχεται εἰς 1061.

Πρὸς τούτοις ἀνευρέθησαν 1400 τεμάχια γλυφῶν, ἀναγλύφων, ἀνδριάντων καὶ ἄλλων τιμημάτων. Ἡ πλουσία συλλογὴ τῶν εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν ἀναθημάτων (EX-VOTO) ἀποτελεῖ ἐν ὅλῳ μοναδικὸν ὡς πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν ἀπεικονιζομένων ὑπ' αὐτῶν παραστάσεων, ἃς ἐνέπνευσεν ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ τούτου. Εὐτυχῶς διευκολύνεται ἡ ἐρμηνεία αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀναγραφῶν τῶν ἀφιερωμάτων, τῶν διατηρουμένων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τῶν ὁποίων περιεσώθησαν μετὰ ἡμῶν πλεῖστα μέρη.

Συγχρόνως ἡ Ἑταιρία ἐνήργησε καὶ εἰδικὰς ἀνασκαφὰς εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καταπλουτίσασα δι' αὐτῶν τὰ τοπικὰ μνημεῖα, ἅτινα συνέστησεν εἰς πολλὰς πόλεις. Ἡ ἱδρυσις τῶν μουσείων τούτων θέλει παράσχει μετὰ ὅλας ὠφελείας εἰς τὴν ἐπιστήμην· ἡ δὲ πρωτοβουλία τῆς συστάσεως αὐτῶν εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου. Ἡ μέριμνα αὕτη ὑπὲρ τῶν μνημείων τῶν ἐπαρχικῶν εἶναι ἡ ἀρίστη πασῶν. Πρὸ ὀλίγου δ' ἐδημοσιεύθη τῇ φροντίδι τῶν κκ. Dressel καὶ A. Milchhoeffer ὁ κατάλογος τῶν ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Σπάρτης ἀρχαιοτήτων. Τὸ μουσεῖον τῶν Θηβῶν περιέχει 206 ἀρχαιοτήτας, τὸ τῆς Τανάγρας ὑπὲρ τὰς 2000, ὧν ἡ καταγραφὴ ὁσονοῦπω περατοῦται. Τὰ μνημεῖα ταῦτα προσετὰ ἤδη τοῖς πᾶσι γενόμενα, θέλουσιν εἰς τὸ μέλλον προφυλαχθῇ ἀπὸ τῆς καταστροφῆς· ἀπαρτίζουσι δὲ οὕτως ἔχοντα συλλογὰς, ὧν ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς εἶναι σχεδὸν πάντοτε γνωστὸς, πλουτιζομένους διὰ τῆς προσθήκης ἐκάστοτε νέων ἀντικειμένων.

Ἡ Ἑταιρία ἤδη καθαρίζει τὰ ἀμέσως περὶ τὸ θέατρον τοῦ Βάκχου μέρη ὅπως μελετηθῶσιν αὐτόθι πολλὰ λεπτομέρειαι τῆς κατασκευῆς. Παρασκευάζεται δὲ πρὸς ἀνασκαφὰς ἐν Ἑλευσίνι. Ἐσκέφθη πρὸς τούτοις νὰ καταδαφίσῃ μέρος τοῦ μεσημβρινοῦ τείχους τῆς Ἀκροπόλεως· καὶ ἐὰν τὸ σχέδιον τοῦτο, τὸ ἄλλως δυσσεκτέλεστον, πραγματοποιηθῇ, σχεδὸν εἶναι βέβαιον ὅτι θέλουσιν ἀνακαλυφθῇ ἐπιγραφὰι σπουδαιότεραι τῶν τέως διὰ τῶν τόσων ἐπιτυχῶν ἀνασκαφῶν τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν ἀνευρεθεισῶν.

Ὡς πρὸς τὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφὰς παρατηροῦμεν ὅτι ἡ περιγραφὴ τῶν δεύτερον αὐτόθι ἐπαναληφθεισῶν ἐργασιῶν, οὕτω ἀφίκετο ἡμῖν· οὐχ ἥττον γινώσκουμεν ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἡ ἐπιστήμη ὀφείλει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην. Πολλὰ τῶν ἐπιγραφῶν μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθη-

σαν· πρὸ τινων δὲ μνημῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν εὐρισκομένων ἐπιγραφῶν ὑπερτερεῖ τοῦ τῶν προηγούμενων· αἱ τοπογραφικαὶ εἰδήσεις εἶναι πολυπληθεῖς. Παραλείποντες ὅμως ἐνταῦθα τὰς μερικὰς συνεπείας τῶν ἐργασιῶν, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ μεγίστη ἀξία τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐκεί ἐρεῦνης συνίσταται εἰς τὴν ἱδρυσιν ἀληθοῦς μουσείου ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἀνδριάντων καὶ ἀναγλύφων. Ἀποβαίνει δὲ δυνατὴ ἤδη ἡ πλήρης ἀπεικόνισις παντὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς, καὶ πρὸ πάντων τῶν δύο ἀετωμάτων, ἔργων τοῦ Παιωνίου ἐκ Μένδης καὶ τοῦ Ἀθηναίου Ἀλκαμένους. Ἐκ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης τῆς Ὀλυμπίας ἐγνωρίσαμεν μίαν ἐτι σχολὴν γλυπτικῆς, καὶ προσεθέσαμεν ἐν κερφαλίῳ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης.

Ὁ ἐν Ἀθήνῃς ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος οὐδέποτε ἐγένετο ἀντικείμενον πλήρους ἐρεῦνης πρὸς ἀκριβῆ ἀναπαράστασιν. Ὁ γενόμενος ὅμως καθαρισμὸς τῷ 1877 καθιστᾷ εἰς τὸ μέλλον τὸ ἔργον τῆς ἐντελοῦς αὐτοῦ γνώσεως πλήρες. Τὸ οἰκοδόμημα αὐτοῦ δὲν ἀνάγεται μὲν εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης, οὐχ ἥττον ὑπῆρξεν ἐν τῶν περιωμωτέρων ἱερῶν τῶν ἀρχαίων, καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην εἶναι ἄξιον σπουδῆς καὶ μελέτης. Αἱ αὐτόθι γενόμεναι ἀνασκαφαὶ δὲν ἀπεκάλυψαν μὲν ἀγάλματα, ἡγαγον ὅμως εἰς φῶς πληθὺν ἀναγραφῶν, αἵτινες καθιστῶσιν ὡς ἀναγκαίαν τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἱστορίας τῆς πλουσίας θρησκευτικῆς λατρείας ἐν τῇ ἀρχαίῳ-τητι. Εὐρέθησαν πρὸς τούτοις ἐν ὅλῳ αὐτόθι ἐπιγραφὰι ὑπὲρ τὰς διακοσίας ἀκέραιαι καὶ κατὰ τεμάχια.

Αἱ περὶ Δωδώνης ἀνακαλύψεις, ὧν εἰχομεν καθολικὴν τινὰ μόνον γνῶσιν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἐγένοντο ἀκριβεστεραι ἀφ' ἧς ἐδημοσιεύθησαν πίνακες τινες καὶ πολλὰ κείμενα ἐπιγραφῶν. Τὸ σύγγραμμα, τὸ πραγματευόμενον περὶ πάντων τούτων τῶν δωδωναίων μνημείων, μέλλει μετ' ὀλίγον νὰ δημοσιεῖθαι. Ἐχει δὲ καὶ τὴν ἀξίαν ὅτι θέτει αὐτὴν ταύτην τὴν συλλογὴν ὑπ' ὅψιν ἡμῶν· τὴν διοίκησιν τοῦ ἱεροῦ, τὸν τρόπον δι' οὗ οἱ εὐσεβεῖς τῆς ἀρχαιότητος συνεβουλεύοντο τὸ μαντεῖον, οὗτινος ἡ φήμη ἀνῆρχετο εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τῶν βορείων Ἑλλήνων ἥττον γνωστὴν τῆς τῶν λοιπῶν. Τοιαῦτα εἶναι τινὰ τῶν φιλολογικῶν θεμάτων, τῶν διαλευκαινομένων ὑπὸ τῶν ἀνευρεθέντων ἐπιγραφικῶν κειμένων, ἅτινα ὡς τοιαῦτα προκαλοῦσι τὴν προσοχὴν. Ποικιλώτατα ἱερὰ ἀντικείμενα, ὀρεγάλαιαι μορφὰι ἀρχαίου ρυθμοῦ, σκευὴ καὶ οἰκιακὰ κοσμήματα, ὧν συνήθως δύσκολος ἡ εὔρεσις τῆς χρήσεως, ἀποτελοῦσι συλλογὴν πολὺτιμον διὰ τὴν πρόδον τῆς ἀρχαιολογίας.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν Μυκηνῶν κατέπληξαν κατ'

ἀρχὰς τοῦ ἀρχαιολογοῦντος διὰ τοῦ καινοφανοῦς τῶν τύπων. Κατενόηθη μόνον εὐκόλως παρὰ ταῦτα ὅτι πάντες ἐκείνοι οἱ θεσμοὶ καὶ πάντα τὰ συνοδεύοντα αὐτοὺς ἀντικείμενα, πλὴν τινων, ἀνεφέροντο εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ρυθμόν. Ἡ ἐνόησις τῆς συλλογῆς ἦτο τὸ πρῶτον, ὅπερ ἡ ἐπιστήμη παρετήρησεν. Εἰς τὰ εὐρήματα τῆς πρώτης ἀνασκαφῆς προσέθηκαν σπουδαῖαν συμβολὴν αἱ ἐρευναι τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ἰδίᾳ αἱ ἀνακαλύψεις, αἱ γενόμεναι εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ θεσμοῦ τοῦ Ἀτρείως. Ἐνταῦθα δὲ αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν τάφων ἐν Σπάρτᾳ ἔδωκαν πολλὰς χιλιάδας ὑελίνων εὐρημάτων, ὀστρίων, κεραμίων. Ἐκ τῶν ἀντικειμένων δὲ τούτων τινὰ εἶχον καταφανὴ σχέσιν πρὸς τὰ τῶν Μυκηνῶν. Οὕτω δ' ἐγένετο ἐν βῆμα ἐπὶ πρὸς τὰ πρόσω· ἐβεβαιώθη ὅτι τὰ ἀρχαῖα τῶν Μυκηνῶν δὲν ἦσαν μεμονωμένα, ἀλλ' ἀνήκον εἰς χρόνους, ὧν τὰ ἱστορικὰ ἔχνη εὐρίσκοντο εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Προέβη δὲ ἡ ἐρμηνεία καὶ περαιτέρω. Ἐλέχθη καὶ ἀπεδείχθη ὅτι ὁ πολιτισμὸς, ἐν ᾧ παρήγοντο τὰ ἀντικείμενα περὶ ὧν ὁ λόγος ἦν, θει ἐν Ῥόδῳ, ἐπὶ παραδείγματος ἐν Ἰαλυσῷ· ὅτι παρετηρήθησαν ἔχνη αὐτοῦ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ δὴ ἐν οἰκίαις τῆς Θήρας, ἃς ἐκάλυψαν τὰ αὐτόθι γεωλογικὰ φαινόμενα, ὧν γέννημα εἶναι ἡ σημερινὴ μορφή τῆς νήσου· ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ πολιτισμοῦ τούτου καταδεικνύεται εἰς σειράν ἀρχαιοτήτων τῆς Κύπρου καὶ εἰς αὐτὰ ἐπὶ τὰ βόρεια μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὡς μαρτυροῦσι μνημεῖα τινὰ τοῦ Ἰσραλὶν.

Οὕτω διὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν ἔχομεν ἤδη πλουσίαν συλλογὴν καινοφανῶν ἀρχαιοτήτων, διαφοροτάτης καταγωγῆς, ἔχουσαν ταύτην τὴν μεγάλην ἀξίαν ὅτι παριστᾷ κατάστασιν τεχνουργίας οὐχὶ ἰδιαζούσης ἐν τινὶ χώρᾳ, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι ἅπας ὁ ἀρχαῖος κόσμος ἐγνώρισεν. Ἀπεκαλύφθη λοιπὸν ἡ μὴν διὰ τούτων μία χρονικὴ περίοδος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, περίοδος ἣτις πρέπει μὲν νὰ μελετηθῇ μετ' ἐπιφυλάξεως καὶ καυτικῆς, ἀλλὰ τῆς ὁποίας ἡ σχετικὴ θέσις δύναται ἤδη νὰ ὁρισθῇ. Διαβλέπομεν δὲ ἤδη τὴν ἀπομεμαρυσμένην αὐτῆς θέσιν εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς κατεσκευάζοντο τινὰ τῶν ἀντικειμένων τοῦ Ἰσραλὶν. Ὡς πρὸς τὰ Σπάρτα, ἐκ τινων δεδομένων τῶν κοσμημάτων, προσεγγίζομεν εἰς περίοδον μεταγενεστέρην. Πολλὰ ἀντικείμενα, ἰδίᾳ τὰ ἐξ ἐλέφαντος, μαρτυροῦσι τὴν ἐλληνο-ανατολικὴν ἐπίδρασιν. Ἐτέρα τεχνουργία διαδέχεται τοὺς τύπους τῶν Μυκηνῶν, τεχνουργία γνωστοτάτη, ἡ ἀναφερομένη εἰς τὰ κύπελλα τῆς Κύπρου καὶ τῆς Παλαιοστίνης. Εἰς τοὺς χρόνους τούτους ἀφικόμεθα ἐν τῇ χρονικῇ περιόδῳ, τῇ ἀποτελούσῃ πρὸ πολλοῦ τὸ σύνθημα τῶν μελετῶν μας· προσεγγίζομεν εἰς τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἀσιατικοῦ ρυθμοῦ,

καὶ μετ' ὀλίγον εἰς τὰ ἀγγεῖα τὰ φέροντα μελαίνας εἰκόνας.

Τὰ εὐρήματα τῶν Μυκηναίων, ἄγνωστα ἐν πρώτοις καὶ ἀλλόκοτα πράγματα θεωρηθέντα, σήμερον πρέπει νὰ κατασταθῶσι τὸ πρῶτον καὶ ἀρχαιότατον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις. Ἐχουσιν ὠρισμένην θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ, καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀδιασπαστως συνάπτεται πρὸς τ' ἀποτελοῦντα τὸ σύνολον τῆς κλασσικῆς ἀρχαιολογίας.

Ἐν Κύπρῳ ὁ θησαυρὸς τοῦ Κουρίου προσετέθη εἰς τόσας ἀξίας λόγῳ ἀνακαλύψεως, γενομένης ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑφ' ἐνὸς μόνου ἀρχαιολόγου· ἐδημοσιεύθη δὲ πρὶν τινος μέρους τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ. Ἐλάβομεν ὡσαύτως τὴν περιγραφὴν καὶ τοὺς πίνακας νέου θησαυροῦ τῆς Πραϊνέστου. Οὕτω δὲ ἡ περίοδος, ἣν ἀποκαλοῦμεν προσωρινῶς ἑλληνο-ανατολικήν, καὶ τὴν ὁποῖαν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν Μυκηναίων σπουδάζομεν δι' ἰδιαιτέρου διαφέροντος, διελευσάνθη ἀνεπίστως καθ' ἡν στιγμήν ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἐξεδηλοῦτο. Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ τῆς βιομηχανίας ἐπηύξησε διὰ τοσοῦτου ἀπείρου πλούτου, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἀνευρόθη.

Ἐνθ' αἱ ἀνακαλύψεις αὗται παρήγαγον τοσαύτην αἴσθησιν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ μᾶλλον ἀδιάφορον πρὸς τοιαύτας ἐργασίας κοινόν, ἐδημοσιεύθησαν πολλὰ ἐκείνων τῶν συγγραμμάτων, ἅτινα ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν καταλαμβάνουσιν ἐπὶ πολλὴν χρόνον θέσιν ἀξιοσημείωτον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ἅτινα καταδεικνύουσι διὰ τῶν παραδειγμάτων ὅλην τὴν ποικίλειαν τῶν σπουδαζομένων θεμάτων, ἣν ἀεὶ νῶας παρέχει ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης. Ἐν ἀρχῇ τοῦ 1877 ὁ κ. Kœhler ἐδημοσίευσεν τὸ Α' μέρος τοῦ Β' τόμου τοῦ Corpus inscriptionum atticarum, περιλαμβάνον τὸς χρόνους τοὺς ἀπὸ Εὐκλείδου ἄρχοντος μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, συλλογὴ ἀξία λόγου, περὶ τὴν παρασκευὴν τῆς ὁποίας ὁ σοφὸς οὗτος κατέτριψε 12 ἔτη, καὶ ἥτις θέλει μείνει πρωτότυπον, ὅπερ δυσκόλως δύναται ἕτερον νὰ ὑπερτερῇ. Ὁ κ. Kirchhoff συνεπλήρωσε τὸν Α' τόμον τῆς αὐτῆς Συναγωγῆς τῶν ἐπιγραφῶν. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Γ' τόμου, ὅπερ ἀνέλαβεν ὁ κ. Dittenberger, περιέχον τὰς μεταγενεστέρας τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐπιγραφάς, θὰ εἶναι ἄχρι τοῦδε περατωμένον. Ὁ κ. Foucart, ὁ ὁποῖος ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος πρᾶττει ὅτι οἱ τρεῖς πρῶτοι σοφοὶ ἀνέλαβον διὰ τὴν Ἀττικὴν, καὶ ὅτι ὁ κ. Waddington ἠδυνήθη νὰ πράξῃ διὰ τὰς ἀνατολικὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τῆς συλλογῆς τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Πελοποννήσου. Ἡ ἥλις ἀνέστειλε πρὸς στιγμήν τὸ ἔργον τοῦ διὰ τῶν ἀ-

νακαλύψεων τῆς Ὀλυμπίας, ὧν ὀφείλει ν' ἀναμνήνῃ τὴν δημοσίευσιν, μετὰ τοῦτο θὰ ἐπιληφθῇ τῆς Ἀχαΐας, ἐξ ἧς θὰ μεταβῇ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἐπιγραφῶν τῆς βορείου Ἑλλάδος. Οὕτω δὲ τὸ Corpus τοῦ Bœckh ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἀνασκευάζεται μετὰ πεντηκονταετηρίδα ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Α' αὐτοῦ τόμου.

Ὁ κ. Heuzey ἐπεράτωσε τὸ ἔργον, ὅπερ ἀπὸ τοῦ 1862 εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ κοινού μετὰ τοῦ κ. Daumet, ἀρχιτέκτονος. Μέρους τῆς Μακεδονίας, σχεδὸν πᾶσα ἡ Θεσσαλία, ἡ πορεία ἡ τέως κακῶς ἐγνωσμένη τοῦ Ἐριγῶνος ἐν Λυγκηστίδι καὶ Παιονίᾳ, ἡ θρακικὴ ἐπαρχία τῆς Ζίχνης, ἡ χώρα τῆς Ἀπολλωνίας καὶ ἡ τοῦ Δυρραχίου ἐξητάσθησαν παρ' αὐτοῦ οὕτως, ὥστε κατέστησεν ἴδια αὐτοῦ πάντα τὰ θέματα, ἅτινα διεπραγματεύθη. Ἡ ἀνακάλυψις καὶ ἡ ἐξ ὁλοκλήρου ἀναπαράστασις μακεδονικοῦ ἀνακτόρου ἐν Παλατίττῃ, μνημείου ἐξ ἐκείνων, ἅτινα μόνον δύνανται νὰ δώσωσιν ἡμῖν γνῶσιν ἀκριβεστάτην τῆς καταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς τέχνης ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῇ εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἡ ἀνεύρεσις τρόπου ταφῆς ὁμοίου πρὸς τὸν ἐν χρήσει ἐν Ἐτρουρίᾳ, τὰ εἰρήνια τῆς Λιανῆς, τῆς Ἡρακλείας, τῆς Λυγκηστίδος, τῶν Στόβων, τῆς Λυχνιδού, τὰ σχέδια τῶν μαχῶν ἐν Φιλίπποις καὶ Φαρσάλοις, πλέον 240 ἐπιγραφῶν διδάσκουσιν τὰ ἦθη καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῶν χωρῶν τούτων, ὁκτὼ πίνακες γεωγραφικοὶ ὅλως νέοι, παραχωρηθέντες πρὸ πολλοῦ διὰ τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν γεωγράφων, οἵτινες ἐπωφεληθήσαν εἰς τὰς κοινὰς αὐτῶν ἐργασίας, εἰναί τινες τῶν καρπῶν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐρευνῆς. Οἱ κκ. Heuzey καὶ Daumet ἐκόμισαν εἰς τὸ Λοῦβρον 50 μνημεῖα, ἐν οἷς τὸ παριστῶν τὴν Δήμητραν καὶ Κόρην ἀνέχουσιν ἄνθος, κεφαλὴν τῆς Δήμητρος ἀρίστης τέχνης, ἀνάγλυφον τῶν Διοσκούρων ἐφ' ἵππου ὑπὲρ τράπεζαν ἀφιερωμάτων.

Οἱ κκ. Rayet καὶ Θωμᾶς δημοσιεύουσιν ἤδη μέγα σύγγραμμα περιγραφικὸν τῶν ἐρευνῶν, αἱ ἐποιήσαντο τῷ 1872 καὶ 1873 περὶ τὴν χώραν τοῦ Ἀττικοῦ κόλπου, δαπάνη τῶν κκ. Γ. καὶ Ε. Ροτσχίλδ. Ἐξ πόλεις σημαίνουσιν ἐν τῇ ἀρχαιότητι κατεῖχον τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰωνίας· πρὸς βορρᾶν ἡ Πριήνη, ἡ Μυοῦς καὶ ἡ Ἡράκλεια εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, ἡ Μίλητος καὶ τὰ Αἶδυμα ἐπὶ τῆς χερσονήσου, τῆς πρὸς δυσμὰς κλειούσης τὸν κόλπον, ἡ Μαγνησία καὶ αἱ Τράλλες ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μαιάνδρου. Ὁ Κ. Ραγέτ περιγράφει τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς χώρας ταύτης, ἐκθέτει μετὰ πολυμαθείας τὴν ἱστορίαν ἐκάστης τῶν πόλεων, περιλαμβάνων πᾶν ὅ,τι οἱ συγγραφεῖς, αἱ ἐπιγραφῶν καὶ τὰ νομίματα διδάσκουσι περὶ αὐτῶν, εἰς ταῦτα δὲ προσθέτει τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν πορίσματα. Τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο περιστρέφεται καὶ περὶ ἕτερον θέμα. Ἡ Πριήνη εἶχε νῆον τῆς Πολιάδος Ἀ-

θηνᾶς, ἐν τῶν τελειοτέρων πρωτοτύπων τῆς ἰωνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Τὸ Αἶδυμα, ἡ δὲ νῆος τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Αἰδύμοις, ἔργον κολοσσιαῖον τοῦ Παιωνίου καὶ Δάφνιδος, ἦτο ἐν τῶν περιωμωτέρων κτιρίων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ἡ συμπλήρωσις δὲ τοῦ ὅλου ναοῦ καὶ αὐτοτελὴς παράστασις, ἣν ἐποίησατο ὁ κ. Θωμᾶς καὶ ἐξέθηκεν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἐκθεσιν τῶν Παρισίων, τὰ ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια, ἅτινα οἱ συγγραφεῖς ἀπεκόμισαν, κατέχοντα ἤδη εἰδικὴν αἰθουσαν ἐν τῷ Λοῦβρῳ, κατέδειξαν τὸ καινοφανὲς καὶ τὸ διαφέρον, ὅπερ ἐνέχει ἡ ἰωνικὴ τέχνη εἰς τὰ τελειότατα δείγματα, ἅτινα ἐνυπάρχουσιν ἐτι ἐν τῇ Ἰωνίᾳ αὐτῇ. Τὸ Αἶδυμα ἦτο μαντεῖον, ἡ δὲ ἰδιότης αὕτη ἐπέβαλεν ἰδιάζοντα τρόπον εἰς τὴν κατασκευὴν, οὗ τὰς λεπτομερείας οἱ ἀρχιτέκτονες ἠδυνήθησαν ν' ἀνεύρωσιν ἄνευ παραβάσεως τῶν θεμελιωδῶν νόμων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης. Ἡ Ἡράκλεια ἡ ὑπὸ Λάτρω περιέχει ἀγορὰν, ἧς τοσαῦτα μνημεῖα περιεσώθησαν, ὥστε εἶναι δυνατόν σήμερον ν' ἀναπαρασταθῇ ὁλόκληρος. Τέλος οἱ ἀρχαιολόγοι οὗτοι ἀνεκάλυψαν 150 ἐπιγραφὰς καὶ γλυφὰς ἀρχαιοτάτου ῥυθμοῦ. Ἐχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα σοιχεῖα ἐξαίρετικῆς ἀξίας. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, οὐτινος τὸ πρῶτον τεῦχος πρὶν τινος ἐδημοσιεύθῃ, δὲν κινεῖ μόνον τὸ διαφέρον διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐκτεθειμένην ἱστορίαν τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκτείνεται εἰς τὰς ἠθικὰς ἰδέας καὶ τὰς πολιτικὰς ἐπαναστάσεις τῶν μερῶν ἐκείνων.

Ὡς πρὸς τὴν κεραμογραφίαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δὲν ἐφάνη μεγάλη συλλογὴ ὅλως νέα. Ὁφείλομεν ὅμως εἰς τὸν κ. Benndorf τὸ τρίτον τεῦχος τοῦ συγγραμματος τοῦ ὡς πρὸς τὴν κεραμογραφίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ Σικελίας. Τὸ τεῦχος τοῦτο περιέχει μέγαν ἀριθμὸν ἀγγείων τῆς ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Κορίνθου συλλογῆς, συνεχίζον ἐπιστημονικῶς τὴν ἀρξαμένην ἐργασίαν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ τούτου καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Heydemann ἐπὶ τῶν εἰκόνων τῶν ἰδιαζουσῶν τῇ Ἑλλάδι κατ' ἀντιβολὴν πρὸς τὰς τῆς Ἐτρουρίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας. Διακρίνεται δὲ τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐπὶ τῇ ὁρθότητι τῆς ἐρμηνείας καὶ τῇ ἀκριβεῖα τῶν σχεδίων. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο καὶ ἡ τοιαύτη δημοσίευσιν τῶν ἀγγείων τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας συλλογὴ, ἡ πολυτιμότερα τῶν ἐν Εὐρώπῃ ὑπαρχουσῶν ὡς πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς κεραμογραφίας τῆς ἰδίως Ἑλλάδος, μικρὸν μέχρι τοῦδε ἐμελετήθη. Ἐν μέρει κατέστησαν αὐτὴν γνωστὴν οἱ κκ. Benndorf καὶ Heydemann. Κατάλογος συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Collignon πλήρης καὶ μεθοδικὸς μέλλει ὁσονοῦν νὰ ἐκδοθῇ, τυπωθέντων καὶ τῶν τελευταίων φύλλων, καὶ παραδοθῇ εἰς χρῆσιν τῶν ἀρχαιολογούντων.

Ὁ Gerhard πρὸ πολλοῦ ἐζήτησεν ὅπως συνταχθῇ Corpus τῶν ἑλληνικῶν πλινθῶν. Νεώτα-

ται ἀνακαλύψεις ἐπέσπευσαν τὴν πραγματώσιν τῆς εὐχῆς ταύτης. Ὑπόσχεσις ἐδόθη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κ. Κεκουλὲ, εἰς τῶν συγγραφέων τῶν μελόντων νὰ λάβωσι τὸ μεγαλειότερον, νομίζω, μέρος ἐδημοσίευσεν κατ' ἐκλογὴν εἰκόνας τῶν ἀγαλματίων τῆς Τανάγρας, ἔργον μέγα καὶ πολυτελείας ἐξαίρετικῆς καὶ πλουσιώτατον ἐκ παντὸς, ὅπερ παρέχει ἡ τελεία λιθογραφία. Οὐδέποτε ἄχρι τοῦδε ὑπομνήματα τοῦ εἶδους τοῦτου ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τοσαύτης τιμῆς. Οἱ τεχνῖται καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι θὰ δυνήθωσιν ἤδη νὰ παραβάλλωσι τοὺς πίνακας τῶν ἀπεικονισμάτων τούτων πρὸς τοὺς πίνακας τοὺς συνοδεύοντες τὸν κατάλογον τῶν πλινθίνων ἀντικειμένων τοῦ Λοῦβρου, ὃν ἐξετέλεσεν ὁ κ. Heuzey. Εἶναι πάντοτε ὠφέλιμον ὅπως κατανοῇ τις κάλλιον τὴν ἑλληνικὴν τέχνην νὰ βλέπῃ τοὺς διαφοροὺς τρόπους, δι' ὧν ἐμπνέει τοὺς ἐρμηνευτὰς αὐτῆς. Αἱ πλάναι ἔστιν ὅτε τοῦ ἀντιγραφείως διαφωτίζουσιν ἡμᾶς ὡς πρὸς τὰς οὐσιώδεις ἀρετὰς τοῦ πρωτοτύπου. . . .

Ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐφημερίδος φιλολογικῆς, ἐπιστημονικῆς, πολιτικῆς καὶ ἐμπορικῆς, ἐκδομένης ἑλληνιστὶ ἐν Παρίσις, ἐν ἔτει 1819, ἀπεσπασάμεν τὴν ἐπομένην συγκινητικὴν περιγραφὴν:

ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΟΡΤΑΖΟΝΤΕΣ ΤΟ ΠΑΣΧΑ

ἐν Παρίσις, ἐν ἔτει 1819.

Οἱ ἐν Παρίσις Ἕλληνες ὁμολογοῦσιν ἀπείρους χάριτας εἰς τὸν ἅγιον Ἀρχιμανδρίτην κ. Ἀρσένιον, ὅστις ὑπὸ θεοῦ ζήλου κινούμενος μᾶς συνήθροισεν διὰ νὰ συνδοξολογήσωμεν τ' ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου μας καὶ νὰ συμπανηγυρίσωμεν τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ. Στοῖς τις μεγαλοπρεπῆς ἐπέχε τόπον ἐκκλησίας. Ὁ σεβάσμιος πατριάρχης ἐφρόντισεν ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅσα συνέβη μᾶς ἐφρόντισε ἐκείνῳ περὶ τῶν ὅσα συνέβησαν γὰρ παρὰ τῆς τῶν τόπων εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ξένων μεγαλοπρεπῆ καὶ σεβάσμιον. Δάφνης ὁρατὸς ἐκάλυπτε τὸ ἔδαφος· κρουσάλλινος πολυέλαιος ἐξηρητημένος ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ἐροφῆς ἐκόσμησε τὸ ὕψος τοῦ ὕψους πολυτίμου κατεσκέπαζε τὴν ἁγίαν τράπεζαν· τέσσαρα μέγала κανδυλέρια ἐξ ἀργύρου ἐστόλιζον τὰς γωνίας τῆς· εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ὑψόνετο σταυρὸς ἀργυρεὺς, καὶ ὀπισθεν τούτου ἐφαίνετο ἡ εἰκὼν τῆς Θεομήτορος. Αἱ ἀκολουθίαι τῆς μεγάλης ἐβδομάδος ἐγίνοντο ἐσπέρας κατὰ τὰς ἑπτὰ ὥρας. Οἱ Νυμφεῖοι καὶ ὁ Ἐπιτάφιος ἐψάλλθησαν ἐξαίρετα, διότι εὐτυχίσαντες καλῶν ψαλτῶν ἐκ τούτων διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀρμονικὴν καὶ γλυκεῖαν τῶν φωνῶν οἱ κύριοι Νικολόπουλος, Σκοῦφος καὶ Δίδυμος. Ὁ ἐπιτάφιος μᾶς ἦτο μικρὸς μὲν, ἀλλὰ κατεσκευασμένος μετὰ γλαφυρότητα· ἐνδὸν ἔκειτο ἡ εἰκὼν τῆς ἀποκαθηλώσεως, περικυκλωμένη ἀφ' ὅσα εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθῶσιν εἰς Παρίσις ἄνθρωποι. Ὁ

1. Δύο γυναῖκες βλέπουσαι τὴν φωτογραφίαν ἐκινήθησαν ὑπὸ περιεργίας νὰ ἐρωτήσωσι τὴν θυρωρὸν, ἥτις τὰς ἀπε-

ἐπιτάφιος περιεφέρθη, κατὰ τὸ σύνθημα, βασιζόμενος, ἐκ μὲν τοῦ ἐνὸς μέρους παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων κυρίων Καλλιάρχου καὶ Μάνου, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου παρὰ τῶν κ. Κοδρικᾶ καὶ Μεϊτάνη. Ἀφοῦ ἐξήλθομεν εἰς τὸν πρόναον, διὰ τὴν εἴπωμεν οὕτως, οἱ φέροντες εὐλαβῶς τὸν ἐπιτάφιον ἐστάθησαν, καὶ ὁ ἱερεὺς ἐδεήθη ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον.

Κατὰ τὰς ἐνδεκα ὥρας πρωτὶ συνήλθομεν διὰ τὴν συνορτάσωμεν τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν, καθ' ἣν παρευρέθη προσκλιθεῖς καὶ ὁ τοῦ πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας ἱερεὺς, ὁμοῦ μὲ τὸς ψάλτας του. Ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων, ἦλθον καὶ τινες γυναικες καὶ ἄνδρες Παρισίνοι, πρὸς τούτοις καὶ τινες Ἀγγλοι. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ χαρὰ, ἡ εὐθυμία καὶ τὸ ἄλλο, τὸ ὅποιον δυσκόλως εὗρισκεται εἰς τ' ἄλλα γένη, ἔλαμπον εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Ἑλλήνων ἢ πρὸς καιρὸν ἐκκλησία μας ἐφαίνετο γελῶσα μετὰ μεγαλοπρεπείας· πανταχοῦ ἄνθη διεσπαρμένα, φωτοχυσίαι μεγάλαι, ὁμαὶ θυμιαμάτων, οἱ κλάδοι τῆς γλοερᾶς δάφνης ἐξέτεινον πανταχοῦ τοὺς κλόνας τῶν, καὶ ἐλυγίζοντο διὰ τὴν πλέξωσι τὸν θριαμβευτικὸν στέφανον εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, καὶ μετὰ τούτων ὑψόνετο κυματιζομένη σημαία λευκοτάτη καὶ διαφανής, ἔχουσα εἰς τὸ μέσον ἑτέραν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως.

Κατὰ τὴν μεσημβρίαν σχεδὸν οἱ ἱερεῖς ἐνεδύθησαν μ' ἄμφια πολυτιμότετα· ἀνῆψαμεν τὰς λαμπάδας μας καὶ ἐκάμαμεν τὴν Ἀνάστασιν. Ἡ ἀκολουθία ἐψάλλετο, ἐκ μὲν τοῦ ἐνὸς χοροῦ ἑλληνικά, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου Ῥωσικά· ὡσαύτως ἀνεγνώσθη καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον· μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν ὁ σεβάσμιος ἱερεὺς μας, ὅστις δὲν παρημέλησε κανὲν ἔθιμον τῆς ἱερᾶς θρησκείας καὶ τοῦ γένους μας, μᾶς ἐπρόσφερε καὶ κόκκινον ὠά.

Ἡ χαρὰ τὴν ὁποίαν ἕκαστος τῶν Ἑλλήνων ἠσθάνθη κατὰ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του, βλέπων ὁμογενεῖς μακρὰν τῆς φίλης πατρίδος συνηθροισμένους εἰς τόπον ἀγάπης, καὶ προσφέροντας εἰς τὸν πατέρα τῶν φώτων τὰς ὑπὲρ τοῦ γένους εὐχὰς τῶν, μᾶς δίδει χρηστὰς ἐλπίδας ὅτι θέλομεν ἀξιώθῃ νὰ φανερώσωμεν εἰς τοὺς λοιποὺς ὁμογενεῖς, ὅτι ἀπεφασίσθη παρὰ τῶν ἐν Παρισίοις Ἑλλήνων νὰ συνέρχωνται καὶ νὰ συνορτάζωσι τοὐλάχιστον τὰς κυριώτερας ἡμέρας. Τὸ τοιοῦτον ἀληθῶς θέλει εἶναι ἀναντιρρήτον δεῖγμα τοῦ θείου ζήλου τῶν καὶ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος, καὶ ἱκανὸν νὰ παραστήσῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἄλλων γυνῶν ὅτι οἱ Ἕλληνας κρῖθη ὅτι οἱ Ἕλληνες συνδοξολογοῦσι τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, καὶ ὅτι δύνανται, ἐὰν ἀγαπῶσι, ν' ἀνέλθωσι. Αἱ κυρίαι αὐταὶ ἐξήγησαν ἄδειαν παρὰ τοῦ ἱερέως. Ὁ σεβάσμιος οὗτος τὰς ἀπεκρίθη ὅτι ἡ ζήτησις εἶναι περιττή, ὁ τόπος εἶναι ἱερός, καὶ ὅστις ἀγαπᾷ προσέρχεται νὰ προσφέρει τὴν εἰς τὸ ὕψιστον ὄν λατρείαν του. Τότε αἱ καλαὶ γυναῖκες κλίνασαι τὰ γόνατα ἐμπροσθεν τοῦ ἐπιταφίου προσέφερον τὰς παρακλήσεις τῶν συνοδευομένων μὲ καταρρέοντα ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ τῶν δάκρυα.

ναι, ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῶσι, συνέρχονται νὰ συναπαρτίσωσι σῶμα ὁλόκληρον διὰ τῆς θρησκείας, καὶ νὰ προσφέρωσι τὰς εἰλικρινεῖς τῶν εὐχαριστίας. Τάχα τίς ἐξ ἡμῶν ἀμφιβάλλει ὅτι, ἐν ᾧ εἴμεθα νεκροὶ πολιτικῶς, ζῶμεν θρησκευτικῶς; Τίς δὲν ὁμολογεῖ μὲ χαρὰν τῆς ψυχῆς του τὰ καλὰ, τὰ ὅποια μᾶς διεφύλαξε καὶ μᾶς διαφυλάττει ἡ θρησκεία; Αὕτη διασώζει τὸ γένος μας ἀμόλυντον ἀπὸ τοῦ λοιμοῦ τῆς βαρβαρότητος, προσβάλλει τὴν ἱερὰν πανοπλίαν τῆς κατὰ τοῦ βδελύγματος τῆς ἐρημώσεως, μᾶς περιτειχίζει μὲ τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀκαταμάχητα ὀχυρώματά της, καὶ διαφυλάττει ἀνόθευτον τὸν προγονικὸν χαρακτῆρά μας· εἰς αὐτὴν ἐνεπιστεύθημεν, ὡς εἰς παρακαταθήκην ἀπαραβίαστον, τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ γένους μας. Ἀληθῶς ἐὰν τὸ κατὰ χθόνιον θηρίον ὑπερπηδᾷ τὸν ἱερόν της φραγμὸν, ποῦ πλέον φιλότατη Ἑλλάς! Ποῦ θεία γλῶσσα Ἑλληνική! Ποῦ φίλτατον ὄνομα γένους Ἑλληνικοῦ! Δὲν εἶναι μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ὅσα λόγου ἄξια γίνονται τὴν σήμερον ὑπὲρ τῆς φίλης πατρίδος, τὰ πάντα χρεωσθύνονται εἰς τὴν ἱερὰν μας θρησκείαν, ἥτις μᾶς συνδέει μὲ τοὺς ἱεροὺς της θεσμοὺς, καὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἔχωμεν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν, ἀγάπην εἰλικρινῆ καὶ σπλάγγνος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ πατριώτας μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὅσαι ἀποικίαι τῶν Ἑλλήνων συνέλαβον τὸν θεῖον σκοπὸν καὶ ὕψωσαν ναὸν εἰς τὴν ἀληθῆ ἀγάπην, ἐκείναι εἶναι καὶ πρὸς τὰ καλὰ γονιμώτεραι. Τὰ ἔργα τῶν ἐν Λιβύῃ, Τριεστῇ, Βιέννῃ, Ὁδησσῷ καὶ Ταγαυρόν, εἶναι μάρτυρες τῶν λεγομένων μας.

Ἐλπίζομεν ὅτι καὶ οἱ ἐν Μασσαλίᾳ Ἕλληνες δὲν θέλουσι μένει ἐπὶ πολὺ δεῦτεροι τούτων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἠδὲ καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους τοῦτους χρόνους, ἐμπορικὰ οἰκίαι συνεστήθησαν ἀρκεταί, καὶ ἡ φιλογενεὶα τῶν εἶναι γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας· δὲν μένει λοιπὸν ἄλλο παρὰ νὰ τὴν στεφανώσωσι μὲ ἀμάραντον στέφανον, ἀνεγείροντες ναὸν καὶ γινόμενοι περισσοτέρων καλῶν αἵτιοι εἰς τὸ γένος καὶ εἰς τὴν πατρίδα διὰ τῆς θρησκείας. Ὡς ἱερὰ θρησκεία! διὰ σοῦ ὑπάρχει ἡ πατρίς, καὶ οἱ Ἕλληνες ζῶσι διὰ τὴν φιλότατην πατρίδα τῶν.

Ἡ ἐβραϊκὴ λέξις Ἀμὴν παρὰγεται ἐκ τοῦ ῥήματος ἀμάν, ὅπερ σημαίνει τὸ βέβαιον, ἀληθές, πιστεῶς ἄξιον. Ἡ λέξις αὕτη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶναι εὐχρηστος ὡς μόριον, ὅπερ ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦ λόγου τιθέμενον, βεβαιώσιν δηλοῖ καὶ πίστωσιν, ἐν τέλει δὲ, ἀντὶ ἐπιβεβαιώσεως καὶ ἐπιμαρτυρίας λαμβάνεται καὶ εὐχῆς καὶ διὰ τοῦτο διὰ τοῦ γένοιτο ἐρμηνεύεται. Ἐπεφωνεῖτο δὲ τὸ Ἀμὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετὰ τὰς δημοσίαις γινομένης εἰς τὸν Θεὸν δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας καὶ ἐντεῦθεν ἡ αὕτη συνήθεια καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπεκράτησεν.

Ἡ κατωτέρω περιγραφή ἐλήφθη ἐκ τῶν Περὶ Ῥωσσίας ἐπιστολῶν (Lettres sur la Russie) τοῦ κ. G. de Molinari, ἀρχισυντάκτου τῆς Ἐφημερίδος τῶν συζητήσεων.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ ΕΝ ΜΟΣΧΑ.

Παρέτεινα τὴν ἐν Μόσχᾳ διαμονήν μου, ἵνα παραστῶ εἰς τὰς κατὰ τὴν μεγάλην ἐβδομάδα συνειθιζομένας τελετάς. Οὐδὲ μετενόησα διὰ τὴν ἀπόφασίν μου ταύτην, καίτοι ὑπὸ τινος ἐπόψεως, ἰδίως ὑπὸ τὴν γαστρονομικὴν, ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι ἥκιστα εὐάρεστος. Κατὰ τὴν μεγάλην ἐβδομάδα οὐ μόνον δὲν παρέχεται εἰς τὸν στόμαχον περιποιήσις ἀνταξία τῆς σπουδαίοντος τῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς βασάνους ποικίλας ὑποβάλλεται, ἐν οἷς πρώτην κατέχει θέσιν ἡ τῆς πείνης βάσανος. Ὑπάρχουσιν εὐλαβεῖς ἀδυσώπητοι, τρεφόμενοι κατὰ τὰς τελευταίας τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας διὰ τεμαχίου μόνον μέλανος ἄρτου, βεβρεγμένου ἐν ὀλίγῳ ὕδατι, οἵτινες μάλιστα καὶ οὐδὲ καὶ ἄπτονται τροφῆς κατὰ τὴν μεγάλην παρασκευὴν. Καὶ ἐτι χειρὸν δέ. Οἱ ἄκρον φανατικοί, ὡς εἰ ἤθελον νὰ καταστήσωσι τὸν στόμαχον ὑπεύθυνον ἐπὶ ταῖς παρεκτροπαῖς τῶν ἄλλων μελῶν, κατέγιναν μετὰ σατανικοῦ πνεύματος πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν βασάνων τοῦ φοβεροῦ ἐγκληματίου. Ἐξορίσαντες πρῶτον ἀπηνῶς τῶν μαγειρείων τὸ βούτυρον, τὰ ὡὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰχθῦς, ἐπενόησαν οὗτος μὲν τὸ ἔλαιον τοῦ σιναπέως, ἐκεῖνος δὲ τὸ ἔλαιον τοῦ ἡλιοτροπίου, καὶ ἕτερος τὸ τοῦ καννάβεως καὶ συνδυάσαντες ταῦτα μετ' οὐκ οἶδα τίνων ἀρτυμάτων, παρεσκεύασαν ἐδέσματα, ἅτινα μάλιστα συνιστῶσι νὰ τρώγῃσι ψυχρά! Ἰδοὺ κατάλογος τῶν φαγητῶν νηστισίμου γεύματος: Ῥόφημα σικάλως καὶ σικύων (ἀγγουρίων) ἐμβεβαπτισμένων ἐν κβάρ, τουργοί, χόνδρος (μελουροῦρι) μὲ ἔλαιον καννάβεως καὶ γεώμηλα θραστά. Πάντων τούτων τῶν φαγητῶν, τὸ χειρὸν ἀναμφισβητήτως εἶναι ὁ διὰ κανναβίνου ἐλαίου ἀρτυόμενος χόνδρος, οὐδὲ δύναμαι ἄνευ φρίκης καὶ νῦν ἐτι νὰ ἀναμνησθῶ αὐτοῦ, καίτοι μηδέποτε φαγὼν ἀλλ' ἀπλῶς ἰδὼν καὶ ὁσφρανθεῖς, χάρις εἰς τὴν ἀβρόφρονα ἀνεξιθρησκείαν τῶν φιλοξενούντων με. Εὐτυχῶς ἡ στιγμή τῆς ἀπελευθερώσεως ἐγγίζει καὶ ταχέως θὰ λυτρωθῶμεν τοῦ γαστρονομικοῦ τούτου καθαρτηρίου. Ἐφθασε τὸ μέγα σάββατον· κατὰ τὴν ἐνδεκάτην τῆς νυκτὸς ὥραν μεταβαίνομεν εἰς Κρεμλίον, καὶ φθάνομεν, διερχόμενοι διὰ λαβυρίνθου κακῶς φωτιζομένων καὶ χειρὸν ἐστρωμένων ὁδῶν, εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ παλαιοῦ φρουρίου. Ἀριστερόθεν ἡμῶν ἐγείρεται ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀναλήψεως καὶ οἱ δύο ταύτης δορυφόροι, ἡ ἐκκλησία τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ καὶ ἡ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ· δεξιόθεν ἡ Μόσκοβα, ἥς πέραν ἐκτείνεται τὸ ἀπέραντον προάστειον.

1. Οἰονομιατῶδες ποτόν, συνηθέστατον ἐν Ῥωσίᾳ.

τοῦ Σαμοσκοβάριτς, ὅπερ διὰ τὴν Μόσχαν εἶναι ὅτι ἡ ἀριστερὰ τοῦ Σηκουάνα ὄχθη διὰ τοὺς Παρισίους.

Ἡ ἀκολουθία ἤρχισεν ἥδη ἐν τῇ μητροπόλει, ἥτις θρίθει εὐσεβῶν καὶ ἀπαστράπτει ἐκ τοῦ φωτὸς χιλιάδος κηρίων, ὧν αἱ ἀκτῖνες ἀντανάκλῳνται ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῶν εἰκόνων καὶ τῶν λειψανοθηκῶν. Τὸ πλῆθος, —εὐαριθμότερον ἀφ' ὅσον προσεδόκων, —ἵσταται ἐπὶ τῆς πρὸ τῶν τριῶν ἐκκλησιῶν πλατείας. Μεσονύκτιον σημαίνει, καὶ λιτανεῖα ἥς ἡγείται ὁ μητροπολίτης ἐξέρχεται τῆς μητροπόλεως ὅπως περιέλθῃ κύκλῳ αὐτῆς. Ταῦτοχρόνως δωδεκάς κωδωνοκρουστῶν προσδένεται εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ κολοσσαίου κώδωνος τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ Ἰβάν Βελίκι, καὶ τεράστιοι ἤχων κυματισμοὶ πλήττουσι τὰ ἡμέτερα ὦτα. Πρὶν δ' ἢ παρέλθῃσι τινὰ δευτερόλεπτα πανταχόθεν ἐκρήγνυνται κωδωνοκρουαίαι. Ἀρχίζει δηλαδὴ ἡ μεγάλη τῶν κωδωνῶν συναυλία. Ἀπαντες οἱ κώδωνες καὶ οἱ κωδωνίσκοι τῆς Μόσχας τίθενται εἰς κίνησιν, καὶ σημειωτέον ὅτι ἐκάστη ἐκκλησία ἔχει τοῦλάχιστον πέντε ἢ ἑξ τοιούτους! Τὴν συμφωνίαν τῶν κωδωνῶν παρακολουθεῖ φωτοχυσία, καὶ ἐκατοντάδες πυρίνων βελῶν καὶ στεφάνων σκιαγραφοῦνται εἰς τὸν ζοφερὸν δρίζοντα τῆς συνοικίας τοῦ Σαμοσκοβάριτς, ἥτις ἐκτείνεται πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν. Οἱ κώδωνες καὶ οἱ κωδωνίσκοι ἐξακολουθοῦσι κρούμενοι, ἀλλ' ἐν τῇ γενικῇ ἀντηγῇ οἱ ὁξέων καὶ βαρέων τόνων διακρίνεται πάντων ἐπικρατοῦσα ἡ φωνὴ τοῦ ὀγκώδους Κολοκὸλ τοῦ κωδωνοστασίου Ἰβάν Βελίκι, ὡς ὁ τοῦ τηλεβόλου κρότος διακρίνεται ἐν μέσῳ τοῦ πυροβολισμοῦ τῶν λεπτῶν πυροβόλων. Ταῦτα διαρκοῦσιν ἡμίσειαν ὥραν, εἴτα δὲ οἱ κώδωνες σιγῶσι καὶ σθέννυται ἡ φωτοχυσία, σιγῇ δὲ καὶ σκότος διαδέχονται τοὺς πρότερον κρότους καὶ τὸ φῶς. Μόνον ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν δὲν παύουσι τὸ ἄπλετον τῶν λαμπάδων φῶς καὶ ὁ ἥχος τῶν ψαλμωδιῶν. Πορεύομαι εἰς τὸ κορυφαῖον παρεκκλήσιον τοῦ Πανεπιστημίου, εἰς ὃ συγχάζει ἡ ἀριστοκρατία τῆς Μόσχας. Οἱ ἄνδρες φέρουσι μέλανα ἐνδύματα, οἱ θεράποντες στολὰς, αἱ δὲ κυρίαι λευκάς ἐσθῆτας. Ἐκεῖθεν κατέρχομαι εἰς τὴν μητροπόλιν τοῦ ἁγίου Βασίλειου, Βασίλη Βλαγκενόβι, ἥς τὸ ἐσωτερικὸν προσομοιάζει κολοσσία λειψανοθήκη. Γέροντες λευκογένειοι ἔμποροι, μακροὺς φέροντες ἐπενδύτας ἐκ κυανοῦ ἐριούχου, ἀσπάζονται εὐλαβῶς τὰς εἰκόνας ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας, ἀφ' οὗ προηγούμενως σταυροκοπηθῶσιν ἐπὶ μακρὸν πρὸ ἐκάστης αὐτῶν καὶ ποιήσωσιν ἀρκετάς γονυκλισίας. Ἐν τῇ νάρθηκι τῆς ἐκκλησίας τὸ πλῆθος συνωθεῖται, ὅπως ἀσπασθῇ ἅγια λείψανα. Λαμπάδες παντοῦ μεγέθους καίουσιν καθ' ἐκατοντάδας· ἅπαντες οἱ πιστοὶ ἔχουσιν ἀνὰ μίαν. Κατὰ διαλείμματα

ισρεύς τις περιέρχεται τὴν ἐκκλησίαν, εὐλογῶν τοὺς πάντας καὶ ἀνακραυγάζων· Χριστὸς βοσκήσεις (Χριστὸς ἀνέστη) πρὸς δ' ἑκάστος ἀπαντᾷ, κλίνων τὴν κεφαλὴν· Ντὰ βοσκήσεις (Ναί, ἀνέστη). Εἶτα μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας πάντες ἀσπάζονται ἀλλήλους. Ἀλλὰ κατὰ σκοπὸν ὦν πλέον, διότι ἡ ὥρα ἦν τρίτη μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐπιστρέφω εἰς τὸ κατάλυμά μου. Τὸ πλῆθος ἐξέρχεται τῶν ἐκκλησιῶν, ἀσπάζονται δ' ἀλλήλους καὶ πρὸ τῶν πυλῶν ἔτι αὐτῶν. Εἶδον νεάνιδα δροσερὰν καὶ χαρίεσσαν ἀπαντῶσαν διὰ τριπλοῦ φιλήματος εἰς τὸ Χριστὸς βοσκήσεις γέροντος ῥακενδύτου ἐπαίτου, καὶ ἐξήλευσα τὸν ῥακενδύτην ἐκείνον. Εἰς τὸ ἐστιατόριον τῆς οἰκίας, παρ' ἧς ἐφιλοξενούμην, φῶς ἀπλετον ἐφώτιζε τὴν τράπεζαν, καμπτομένην ὑπὸ τὸ βάρος μεγάλων χοιρομηρίων, ὧν τοῦ Πάσχα, γλυκισμάτων μὲ κορινθιακὰς σταφίδας καὶ χλωροῦ τυροῦ. Ἐπιστρέφουσι τῆς ἐκκλησίας, ἀσπάζονται ἀλλήλους, μὴ λησμονοῦντες μὴδὲ τοὺς ὑπηρέτας, καὶ καθήμενοι παρὰ τὴν τράπεζαν διὰ τῶν χοιρομηρίων καὶ τῶν λοιπῶν ἐδεσμάτων ἀποζημιῶσι τὸν στόμαχον μὲ τὸ παραπάνω δι' ὅσα ὑπέστη ὑπὸ τοῦ χόνδρου καὶ τοῦ κανναβίνου ἐλαίου. Πανταχοῦ ἀγαλλίασις καὶ χαρὰ. Ἀρχεται ὑποφώσκουσα ἡ ἡὺς τοῦ Πάσχα· Χριστὸς βοσκήσεις! Κυρία *Δ.

ΓΕΥΜΑ ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΟΦΡΑΓΚΟΝ

Ἐν τινι συναναστροφῇ, ἐν ἧς παρευρίσκοντο καλλιτέχναι καὶ ἄλλοι εἰς τὰς ἐκλεκτοτέρας κοινωνικὰς τάξεις ἀνήκοντες, ὁ ὑποκόμης τοῦ Vieil-Castel, γαστρονόμος ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων τῆς Γαλλίας, δὲν ἐδίστασε ν' ἀποφανθῇ ὅτι εἰς μόνος ἄνθρωπος δύναται νὰ φάγῃ γεῦμα πεντακοσίων φράγκων.

Ἀκούσαντες τὴν παράδοξον τυχὴν γνώμην ἄπαντες ἀνεφώνησαν·

— Ἀδύνατον!

— Ἐννοεῖται ὅμως, προσέθηκεν ὁ ὑποκόμης, ὅτι εἰς τὸ γεῦμα συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ οἶνοι.

— Οὕτως ἢ ἄλλως εἶναι ἀδύνατον, εἶπον οἱ παριστάμενοι.

— Λοιπὸν καὶ ἐγὼ σὺς λέγω ὅτι εἰς μόνος ἄνθρωπος καὶ λέγων ἄνθρωπος δὲν ἐννοῶ βεβαίως ἀχθοφόρον, ἀλλὰ λεπτὸν γαστρονόμον, ὁπαδὸν τοῦ Μοντρὸν καὶ τοῦ Κουρσᾶ· λοιπὸν εἰς λεπτοὺς γαστρονόμους, εἰς ὁπαδὸς τοῦ Μοντρὸν καὶ τοῦ Κουρσᾶ, δύναται νὰ φάγῃ γεῦμα ἀξίας πεντακοσίων φράγκων.

— Σεῖς, παραδείγματος χάριν;

— Ἐγὼ καὶ πᾶς ἄλλος.

— Εἴσθε ἱκανοί;

— Ἰκανότατος.

— Ἐγὼ καταβάλλω τὰ πεντακόσια φράγκα, εἴπέ τις τῶν παρισταμένων. Ἄς συνεν-

νοηθῶμεν ὅμως καλῶς περὶ τοῦ πράγματος.

— Τίποτε ἀπλούστερον· θὰ γευματίσω εἰς τὸ Καφενεῖον τῶν Παρισίων, θὰ παραγγείλω τὸ γεῦμά μου, ὡς ἐγὼ ἐννοῶ, καὶ τὸ γεῦμα αὐτὸ θὰ στοιχίσῃ πεντακόσια φράγκα.

— Χωρὶς ν' ἀφήσητε τίποτε εἰς τὰ πινακία;

— Αὐτὸ ὅχι, διότι θ' ἀφίσω τὰ κόκκαλα.

— Ἐννοεῖται.

— Καὶ πότε θὰ γίνῃ τὸ στοιχίμα;

— Αὐριον, ἐὰν ἀγαπᾷτε.

— Βεβαίως ὅμως δὲν θὰ προγευματίσητε; ἡρώτησέ τις τῶν παρευρισκομένων.

— Θὰ προγευματίσω ὅπως συνήθως.

— Ἔστω. Αὐριον εἰς τὰς ἑπτὰ, εἰς τὸ Καφενεῖον τῶν Παρισίων.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ὑποκόμης μετέβη νὰ γευματίσῃ ὡς συνείθιζεν εἰς τὸ ἀριστοκρατικὸν ἐκείνο καφενεῖον. Μετὰ τὸ γεῦμα δὲ ἠθέλησε νὰ γράψῃ τὴν παραγγελίαν τῶν φαγητῶν διὰ τὴν ἐπαύριον.

Προσεκλήθη ὁ ξενοδόχος. Ἦτο τότε χειμὼν ὁ ὑποκόμης ἐσημείωσε πολλὰς ὁπώρας· ἡ θήρα ἦν ἀπηγορευμένη· ἠθέλησε κυνήγιον.

Ὁ ξενοδόχος ἐζήτησεν ὁκτὼ ἡμέρας διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ φαγητὰ ταῦτα.

Τὸ γεῦμα ἀνεβλήθη ἐπὶ ὁκτὼ ἡμέρας. Δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν τοῦ ὑποκόμητος θὰ ἐγευματίζον οἱ ἑλλανοδίκαί.

Ὁ ὑποκόμης εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ παρατείνῃ τὸ γεῦμά του ἐπὶ δύο ὥρας· ἀπὸ τῶν ἑπτὰ μέχρι τῶν ὀνέα.

Εἶχε τὸ δικαίωμα ἂν ἤθελεν εἶτε νὰ ὁμιλῇ εἶτε νὰ σιγᾷ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ γεύματος.

Τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν ὁ ὑποκόμης εἰσῆλθεν· ἐχαίρετῃσε τοὺς ἑλλανοδίκας καὶ ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν.

Οἱ ἀνταγωνισταὶ τοῦ ἡγνίου ποῖα φαγητὰ παρηγγέλθησαν· θὰ ἀπῆλθον τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ ἀπροόπτου. Ὁ ὑποκόμης ἐκάθησε. Τῷ παρετέθησαν ὀστρεῖδια τῆς Ὀστένδης καὶ ἡμίσεια φιάλη οἶνου τοῦ Ῥήνου.

Ὁ ὑποκόμης εἶχε μεγάλην ὀρεξίν· ἐζήτησε καὶ ἕτερα ὀστρεῖδια τῆς Ὀστένδης καὶ ἡμίσειαν ἔτι φιάλην τοῦ αὐτοῦ οἶνου.

Ταῦτα παρηκολούθησε ῥόφημα φωλεῶν χελιδόνων, ὅπερ ὁ ὑποκόμης ἐκένωσεν εἰς ἓν πινακίον καὶ ἐρρόφησεν ὡς κοινὸν ζωμὸν κρέατος.

— Τῇ ἀληθείᾳ, κύριοι, εἶπε, τόσῃν διαθέσειν ἔχω ἀπόψε, ὥστε θὰ μοι ἐπιτρέψῃτε νὰ εὐχριστήσω μίαν ὀρεξίν, ὁποῦ μοῦ ἐπῆλθεν.

— Δύνασθε νὰ κάμῃτε βεβαίως ὅ τι θέλετε, εἴσθε κύριος.

— Μοῦ ὑπερρέσουν τὰ πιφτέκια μὲ γεώμηλα.

— Κύριοι, νὰ λείψουν αἱ συμβουλαι σᾶς παρακαλῶ, ἡκούσθη λέγουσα μία φωνή.

— Μπα! Παιδί, εἶπεν ὁ ὑποκόμης, ἐν πιφτέκι μὲ γεώμηλα.

Ὁ ὑπηρέτης ἐκθαμβος, ἐκύτταξε τὸν ὑποκόμητα.

— Λοιπὸν, εἶπεν ἐκεῖνος, τί τρέχει, δὲν ἡκουσες;

— Μάλιστα, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὁ κύριος ὑποκόμης εἶχε δώσει παραγγελίαν τῶν φαγητῶν.

— Ναί, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἐκτακτὸν φαγητὸν· θὰ τὸ πληρώσω ἰδιαιτέρως.

Οἱ ἑλλανοδίκαί προσέβλεψαν ἀλλήλους. Παρετέθη τὸ πιφτέκιον, ὅπερ ὁ ὑποκόμης κατεβρόχθισεν ὁλόκληρον.

— Ἐμπρός! Φέρετε τώρα τὸ ψάρι.

Ἐφερον τὸ ψάρι.

Κύριοι, εἶπεν ὁ ὑποκόμης, εἶναι φέρρα τῆς λίμνης τῆς Γενεύης· μόνον εἰς τὴν λίμνην ἐκείνην εὐρίσκεται· ἐν τούτοις ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ προμηθευθῇ αὐτὴν καὶ ἀλλαχοῦ. Μοὶ τὴν ἐδείξαν σήμερον τὸ πρωὶ ἐν ᾧ προγευματίζον· ἦτο ἀκόμη ζωντανή, διότι τὴν εἶχον μεταφέρει εἰς Παρισίους ἐκ Γενεύης ἐντὸς ὕδατος τῆς λίμνης. Σᾶς συνιστῶ τὴν φέρραν· εἶναι φαγητὸν ἐξίστιον.

Μετὰ πέντε λεπτὰ μόνον τὰ κόκκαλα τοῦ ἰχθύος ἐναπελίποντο ἐν τῷ πινακίῳ.

— Τὸν φασιανὸν, παιδί! εἶπεν ὁ ὑποκόμης.

Ὁ ὑπηρέτης ἐκόμισεν ἓνα φασιανὸν μὲ ὕδνα.

— Καὶ ἄλλην φιάλην Βορδῶ, τῆς αὐτῆς ποιότητος.

Ἐφερον καὶ δευτέραν φιάλην.

Κύριε, εἶπεν ὁ ὑπηρέτης, νομίζω ὅτι ἐκάματε λάθος, ζητήσαντες τὸν φασιανὸν μὲ τὰ ὕδνα πρὸ τοῦ σαλμι τῶν συκοφάγων.

— Ἀ! πολὺ σωστά. Εὐτυχῶς δὲν ὠρίσθη κατὰ ποῖαν τάξιν ἔπρεπε νὰ φάγω τοὺς συκοφάγους, ἀλλῶς θὰ ἔχον. Τὸ σαλμι τῶν συκοφάγων, παιδί!

Τῷ παρετέθη τὸ σαλμι τῶν συκοφάγων.

Ἦσαν δέκα συκοφάγοι, ὁ ὑποκόμης τοὺς ἔφαγεν εἰς δέκα δακνίας.

Κύριοι, εἶπεν ὁ ὑποκόμης, ἡ παραγγελία μου δὲν εἶχε μεγάλην ποικιλίαν. Τώρα τοὺς ἀσπαράγγους, τὰ πῖσα, ἓνα ἀνανᾶν καὶ χαμαικέρια. Καὶ κρασιά, μισὴν φιάλην Κωνσταντίας, μιστὴν φιάλην Σερές. Ἐπειτα νὰ μὴ ξεχάσωμεν τὸν καφὲν καὶ τὰ liqueurs.

Ἐκαστὸν τῶν παραγγελλέντων ἐκομίσθη κατὰ σειράν. Τὰ ὀσπρια καὶ αἱ ὁπώρα κατεβροχθίσθησαν εὐσυνειδήτως· πάντες δὲ οἱ οἶνοι καὶ τὰ liqueurs μέχρι τρυγός.

Ὁ ὑποκόμης ἐπέρανε τὸ γεῦμά του ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας καὶ δεκατεσσάρων λεπτῶν.

Κύριοι, ἡρώτησεν, ἐγένοντο τὰ πάντα ὡς ἔπρεπεν;

Οἱ ἑλλανοδίκαί ὁμολόγησαν τοῦτο.

— Παιδί, τὸν λογαριασμόν.

1. Εἶδος ἀντακίου.

Ὁ ὑποκόμης ἔρριψεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἀθροίσματος καὶ ἔδωκε τὸν λογαριασμόν εἰς τοὺς ἑλλανοδίκας.

Ὁ λογαριασμὸς εἶχεν ὡς ἀκολούθως:

Ὀστρεῖδια Ὀστένδης	φρ.	30
Ῥόφημα φωλεῶν χελιδόνων	"	150
Πιφτέκιον	"	2
Φέρρα τῆς λίμνης τῆς Γενεύης	"	40
Φασιανὸς μὲ ὕδνα	"	40
Σαλμι συκοφάγων	"	50
Ἀσπαράγγοι	"	15
Πῖσα	"	12
Ἀνανᾶς	"	24
Χαμαικέρια	"	20

Οἶνοι

Ῥήνου Ἰωάννηςδεργ, μία φιάλη	"	24
Βορδῶ, πρώτης ποιότητος, δύο φιάλαι	"	50
Κωνσταντίας, ἡμίσεια φιάλη	"	40
Σερές, ἀρίστης ποιότητος, ἡμίσεια φιάλη	"	50
Καφές, liqueurs	"	1.50

Τὸ ὅλον φρ. 548.50

Ἐβασάνισαν τὸ ἄθροισμα καὶ εὗρον αὐτὸ ἀκριβές.

Ἐφερον τὸν λογαριασμόν εἰς τὸν ἀνταγωνιστὴν τοῦ ὑποκόμητος, ὅστις ἐγευματίζεν εἰς τὴν πλησίον δωμάτιον.

Μετὰ πέντε λεπτὰ προσῆλθεν οὗτος, ἐχαίρετῃσε τὸν ὑποκόμητα, καὶ ἐξήγαγε τοῦ θυλακίου του ἕξ χιλιόφραγκα τραπεζικὰ γραμμάτια, ἅτινα τῷ παρουσίασεν.

Ἦσαν ταῦτα τὸ τίμημα τοῦ στοιχήματος.

— ὦ! κύριε, εἶπεν ὁ ὑποκόμης, δὲν ἦτο καμμία βίχ' ἴσως μάλιστα θὰ ἐπιθυμεῖτε βελίξαιτα.

— Καὶ θὰ με τὴν ἐδίδατε;

— Ἀναμφιβόλως.

— Καὶ πότε;

— Τώρα ἀμέσως.

[Alexandre Dumas].

Κυρία M**

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * Ὁ κόσμος καὶ ἡ κοινωνία ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς κομψὰς ἐκείνας βιβλιοθήκας ὅπου οἱ τόμοι εἶνε κατατεταγμένοι κατὰ μέγεθος, δέσιμον καὶ σχῆμα καὶ οὕτως ἐκ πρώτης ὀψεως φαίνονται ἐν τάξει. Ὁ ἀκριβέστερον ὅμως ἐξετάζων εὐρίσκει αὐτὰς κατ' οὐσίαν ἐν πλήρει ἀταξίᾳ, ἀφοῦ τὰ ἐγγὺς ἀλλήλων εὐρεσκόμενα βιβλία οὐδὲν ἔχουσι κοινὸν κατὰ τὸ περιεχόμενον.

* * Αἱ νεαραὶ καὶ εὐερεῖς γυναῖκες ὡς καὶ οἱ βασιλεῖς πάσχουσι τὸ δυστύχημα νὰ μὴ ἔχωσι φίλους, ἀλλὰ μόνον κόλακας· τὸ δυστύχημα ὅμως τοῦτο ἀποκρύπτει εἰς ἀμφοτέρους ἡ ματαιότης.

* * Ἡ εὐδαιμονία εἶνε ἀμφιβολὸν τι φάσμα, ἐξαλειφόμενον ἅμα τις ἀπλώσῃ τὰς χεῖρας πρὸς αὐτό.

Εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ζυρίχης καὶ Βέρνης, ἐν Ἑλβετίᾳ, φοιτῶσι κατ' αὐτὰς 38 γυναῖκες, ἐξ ὧν αἱ 32 σπουδάζουσι τὴν ἰατρικὴν.

Τῇ ἐπιμόνῳ ἡμῶν αἰτήσῃ, συγκατετέθη ὁ κ. Δ. Βερναρδάκης ν' ἀποστείλῃ ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν τοὺς ἐπομένους περιπα-
θεῖς στίχους, ἀποσπασθέντας ἐκ τοῦ ἀνεκδότου δράματος αὐτοῦ «Εὐφροσύνης».

Σ. τ. Δ.

ΤΟ ΛΑΣΜΑ ΤΗΣ ΓΥΦΤΙΣΣΑΣ

[Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνεκδότου δράματος τῆς «Εὐφροσύνης». Πράξ. α', σκηνῆς 4 τὸ τέλος. Χορὸς γυφτισσῶν μαντι-
κῶν. Λαλεῖ ἡ Α' γύφτισσα, ἥτις, ἀφ' οὗ ῥίψῃ εἰς τὸν κουμπάρῳ τὸ χρυσὸν κεράτιον, ὅπερ ἔρριψεν εἰς τὸ δέφι τῆς ἑὐ-
φροσύνης, συντινάσσει θριαμβευτικῶς τὸν κουμπάρῳ, καὶ ἐν ᾧ ἡ Β' καὶ Γ' γύφτισσα ψάλλουσι τὴν στροφὴν «Σκοτάδ' ἡ
μοῖρα ἔνε θαθὺ κτλ.», εἰσέρχεται εἰς τὴν κουφάλαν τοῦ πλατάνου, λαμβάνει βαδίδιον σιδηροῦν, κρούει μὲ αὐτὸ ἐπανειλημ-
μένως τὴν χύτραν, καὶ προσελθούσα εἰς τὴν σκηνὴν, ἀπαγγέλλει ἐμπνευσμένη τὰ ἀκόλουθα:]

Δυὸ πέρδικες ζωγραφησταῖς, ζευγάρι ζηλειμένο,
Ζούσαν σ' ἀπάτητο βουνό, σὲ μιὰ ψιλλὴ ραχοῦλα.
Εἶχαν καὶ δυὸ μικρὰ πουλιά, δυὸ πλουμιστὰ περδίκια,
Ποῦ ἦταν τὸ καμάρι τους καὶ ἡ παρηγοριά τους.
Κρυφὰ τὰ θγάζαν σ' τὴν βοσκὴ κρυφὰ σ' τὴν κρύα βρύσι,
Μὴ τύχη καὶ τὰ δῇ ἀετὸς, μὴ τὰ βρῇ τὸ γεράκι,
Ποῦ'ταν μικρὴ ἡ φτεροῦγά τους καὶ ἀνῆξερὸς ὁ νοῦς τους.

Μιὰ μέρα 'κεῖ ποῦ γύριζαν κ' ἐκεῖ ποῦ ἐβοσκοῦσαν,
Ἰσκιος ἀετοῦ τὰ τρόμαξε καὶ σκορπισθῆκαν ὅλα.
Ἄλλο πῆρε τ' ἀνάπλαγα, ἄλλο τὰ κορφοβούνια,
Κ' ἕνα, τὸ μεγαλότερο, ἐχάθηκε σ' τὰ ξένα,
Κ' ἔμεινε ἡ μάννα μοναχὴ μὲ τὰ μικρὰ περδίκια.

Πασὰ ὑγρὸς, βεζύρη γιῶς, βγήκε νὰ κυνηγήσῃ.
Πιάνει τ' ἀπάτητο βουνὸ καὶ τὴν ψιλλὴ ραχοῦλα,
Καὶ στήνει τὸ καρτέρι του δίπλα σ' τὴν κρύα βρύσι.
Νὰ κ' ἔρχεται κ' ἡ πέρδικα μέσα σ' τὸ μεσημέρι,
Τρεχάτη καὶ χαρούμενη καὶ γλυκοκελαδοῦσα,
Νὰ πιῇ νερὸ νὰ δροσιστῇ, νὰ πιῇ νὰ ξεγανιάσῃ.

Σ' τὸ 'να του χέρι ὁ κυνηγὸς κρατεῖ χρυσὸ δοξάρι,
Κ' ἕνα δεμάτι σ' τ' ἄλλο του φαρμακεραῖς σαγίτταις.
Ἀφίνει τὸ δοξάρι του καὶ ρίχνει ταῖς σαγίτταις.
Τίνος καρδιά ποτὲ βαστά, τίνος ἀπόνου χέρι,
Τὴν ὁμωρφή καὶ πλουμιστὴ πέρδικα νὰ σκοτώσῃ,
Πῶχει τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερά γραμμένα,
Ποῦ περπατεῖ καὶ χαίρεσαι, λαλεῖ καὶ ἀναγαλλιάσεις;
Στήνει δεξιὰ, στήνει ζεφιδιὰ, τὰ μεταξένια δίχτυα.
Σ' τὴν μιὰ δὲν τὸν ἐζύγωσε, σ' τὴν ἄλλῃ τοῦ ξεφύγει,
Σ' τὴν τρίτῃ μέσα μπλέκεται καὶ πιάνεται σ' τὸ δίχτυ.

Μὲ τί λαχτάρα ὁ κυνηγὸς καὶ μὲ τί καρδιοχτύπι
Τρέχει κοντὰ σ' τὰ δίχτυα του ξεπλέκει τὸ πλεμμάτι,
Καὶ βάζει τὸ μορφο πουλὶ τὴν πέρδικα σ' τὸ χέρι.
Τὴν παίρνει μὲ φιλήματα, μὲ χάδια τὴν παγαίνει,
Καὶ τὸ καλότερο κλουβί, ἕνα χρυσὸ κλουβάκι,
Ἀνοίγει, καὶ τὴν πλουμιστὴ πέρδικα βάζει μέσα.
Ζάχαρι μὲ τὸ στόμα του ὁ ἴδιος τὴν ταγίζει,
Καὶ μὲ καθάριο κρούσταλλο νεράκι τὴν ποτίζει.

Μὰ ἦρθε χρόνος δίσεχτος, μῆνας δυστυχησμένους,
Καὶ ὁ κυνηγὸς σ' τὸν πόλεμο πάγει μακριὰ σ' τὰ ξένα,
Κ' ἔμεινε τὸ πουλὶ ἄρφαν, ἡ πέρδικα μοναχὴ.
Κανεὶς δὲν τὴν ταγίζει πλεῖα, κανεὶς δὲν τὴν κυττάζει.
Μόν' ἕνα χέρι ἄπονο, χέρι καταραμένο,
Νερὸ τῆς βάζει σ' τὸ κλουβί, νερὸ ἀπὸ τῇ Λίμνῃ.
Ποιὸς ἦπτε τὸ νερὸ ποτὲ τῆς Λίμνης κ' εἶδε κόσμον;
Ἦπτε κ' ἐκεῖνη ἀπ' αὐτὸ, ἦπτε κ' ἐφαρμακώθη.

Ἡ πέρδικα ἔτσι ἐχάθηκε ἡ μικροχαϊδεμένη,
Ποῦ 'χε τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερά γραμμένα,
Ποῦ λάλεις καὶ ἀναγαλλιάζεις, περπατεῖς κ' ἐχαιρούσων!
[Ἐπέρχεται μικρὰ σιγὴ]

Α' ΓΥΝΗ [ἐντρομος]

Εἶνε ἡ μοῖρά μου αὐτά;

Α' ΓΥΦΤΙΣΣΑ

Ἡ μοῖρά σου, Φροσύνη!

[Ἡ γυνὴ συνάπτει τὰς χεῖρας ἐντρομος. Καταπίπτει ἡ αὐλαία.]

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Εἶναι ἀμάρτημα τὸ νὰ ἀναχωρήσῃ τις ἐκ
Κωνσταντινουπόλεως, διηγεῖται ποῦ ὁ κ. Ν.
Δραγούμης, χωρὶς νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τὰ ὅπτα-
νεῖα τοῦ κεμπάπιου· ὅταν τις φίλος μου μὲ ὠ-
δήγησε πρῶτην φορὰν εἰς ἕν ἐκ τῶν πλέον ὀνο-
μαστῶν, κείμενον παρὰ τὸ Βαλιδὲ Χάνι, ἡσθάν-
θην κλονουμένην τὴν γενναϊότητα τοῦ στομά-
χου μου, καὶ ἐκλείπουσαν τὴν ἀκάθεκτον πεῖ-
νάν μου. Τοῦρκὸς τις καταλιγδωμένος, τὰς χει-
ρίδας τοῦ ὑποκνήμου ἔχων ἀνεστραμμένας ὑπε-
ράνω τῶν ἀγκῶνων, ἐστέκετο παρὰ τὴν πύλην,
καὶ ἠρώτα τοὺς εἰσερχομένους πόσας σοῦβλας
θέλουν. Ἐπέρα εἰς μικροὺς καὶ λεπτοὺς ὀβε-
λοὺς ἀνὰ δύο ἐλάχιστα κομμάτια κρέατος λι-
παροῦ, καὶ τὰ ἔψηνε, θέτων ἐπ' αὐτῶν καὶ τὸν
ἄρτον τὸν ὁποῖον ἔμελλε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ξέ-
νους. Ὁ φίλος μου, ὅστις κατοικεῖ πρὸ πολλοῦ
εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶχε πολλάκις γευθῇ τὸ
περιώνυμον ἐκεῖνο φαγητόν. Εἰσῆλθε λοιπὸν
θαρραλέως εἰς τὸ ὅπτανεῖον, καὶ μετὰ δύο του
λέξεις, ὁ ἐπιτήδειος μάγειρος, ἀνασηκώσας τὴν
πλατεῖαν ἀναξυρίδα του καὶ περισφίγγας τὴν
ζώνην του, ἔψησε τὸ κεμπάπιον, καὶ βαλὼν αὐ-
τὸ ἐντὸς πινακίου ξυλίνου ὁμοῦ μὲ τὸν ἄρτον,
μὰς τὸ παρουσίασεν ἀχνίζον, καθήσαντας εἰς
γωνίαν τινα ἐπὶ σκαμνίου χαμηλοῦ. Ἐλησμόνη-
σα νὰ εἶπω ὅτι, ἐνῶ μὰς ἔφερεν αὐτὸ, τὸ ἀνε-
κάτῳε χαριέντως μὲ τὰ δάκτυλά του, διὰ νὰ ἐ-
ρεθίσῃ βεβαίως πλειότερον τὴν ὀρεξίν μας. Πρέ-
πει ἐν τοσοῦτῳ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ εὐωδία,
γαργαλίσασα τὸ ὀσφραντικὸν αἰσθητήριόν μου,
πύξησεν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν πεῖνάν μου, ὥστ' ἐ-
λησμόνησα καὶ τὰς λιγδωμένας ἀναξυρίδας καὶ
τοὺς γυμνοὺς πόδας τοῦ μαγείρου μας, καὶ ἄλ-
λο δὲν ἔδλεπον εἰμὴ τοὺς ἐπέχοντες τόπον πε-
ρόνης δακτύλους μου, ἀναβαίνοντας καὶ κατα-
βαίνοντας ἀπὸ τοῦ στόματός μου εἰς τὸ τρυ-
βλίον, καὶ ἀπὸ τοῦ τρυβλίου εἰς τὸ στόμα μου.
Ποτέ μου δὲν ἐγεύθην φαγητόν γλυκύτερον! Εἴ-
ναι ἄρα ἀνάγκη νὰ προσθέσω, πρὸς ἐπικυρώσιν
τοῦ λόγου μου, ὅτι καὶ ὁ μέγας δούξ τῆς με-
γάλης Ῥωσίας Κωνσταντῖνος ἐγεύθη εἰς τὸ ἴ-
διον μέρος, ὀλίγον πρὸ ἐμοῦ, κεμπάπιον, καὶ
ὅτι ἡ γνώμη του συμφωνεῖ παραδόξως μὲ τὴν
ιδιάν μου;

Ἡ μεγάλη καταστροφὴ, ἣν αἱ τίγρεις ἐ-
πενέγκουσιν ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἀναγκάζει τοὺς πολί-
τας καὶ τὴν κυβέρνησιν νὰ κηρύττωσιν ἀδιάλ-
λακτον κατ' αὐτῶν πόλεμον. Οἱ ὑπὸ τῆς κυβερ-
νήσεως τεταγμένοι θηριοκτόνοι φαρμακοῦσι, του-

φεκίζουσιν, ἀγρεύουσιν τὰς προστυγχανούσας,
καθ' ἐκάστην δὲ ἀγγέλλουσι μετ' εὐφημιῶν αἱ ἐ-
φημερίδες τὸν ὀλεθρον τριῶν ἢ τεσσάρων τῶν ἀ-
μειλίκτων ἀνθρωποφάγων θηρίων. Δυστυχῶς δὲν
ἐξηκριθῶθη εἰσέτι ἡ εἰς φαρμακῶσιν ἀναγκασία
τοῦ δηλητηρίου ποσότης, διότι αἱ τίγρεις, πρὶν
ἀποθάνωσι, κρύπτονται εἰς δάση ἀπόσιτα. Ἐ-
ξελθὼν ποτε ἐπὶ θήραν ὁ λοχαγὸς Κωλφίλδ
μετὰ τῶν ὁπαδῶν του εὔρε τίγριν κατατρώγου-
σαν πτώμα ποιμένος· ἀλλὰ τὸ θηρίον ἰδὼν πόρ-
ρωθεν τοὺς διώκτας ἔφυγε δρομαίως. Ὁ λοχα-
γὸς δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν καταδιώξῃ, διότι ἦτο
δεῖλη ὀψία· ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐπιπάρῃ δη-
λητήριον εἰς τὸν ἡμίθρῳτον ποιμένα, ἐπιστρέψας
δὲ τὴν ἐπιούσαν λίαν πρῶτὴ εὔρε τὸ θηρίον νε-
κρὸν πλησίον τοῦ ἀνθρωπίνου λειψάνου. Οἱ πο-
λίται ἠγανάκτησαν κατὰ τοῦ λοχαγοῦ, ὡς οὐ-
δεμίαν ἔχοντος ἐξουσίαν νὰ ἐπιπάρῃ δηλητήριον
εἰς τὸ πτώμα ἢ νὰ ἀφῇ τοῦτο ἐκτεθειμένον εἰς
βοράν, διότι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔπρεπε καὶ τὸ
σῶμα ναύτου, καταβρωθέντος τὸν πόδα ὑπὸ κή-
τους, νὰ ἐκριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν ἵνα χρησι-
μεύσῃ δέλεαρ πρὸς σύλληψιν ἐκείνου. Πρὸς ἄμυ-
ναν τῶν τίγρεων ἐπενοήθη πανοπλία, ἣν φοροῦν-
τες οἱ θηρευταὶ ὁμοιάζουσιν ἀκανθοχοίρῳ.

Τὸ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Ἀναστάσεως ἀναφθὲν
φῶς, προσπαθοῦσιν, εἰς τινα μέρη τῆς Ἑλλά-
δος, ἀνάπτοντες τὸν ἔμπροσθεν τῶν ἀγίων εἰκό-
νων καιόμενον λύχνον, νὰ τὸ διατηρῶσιν ἄσβε-
στον μέχρι τῆς Ἀναλήψεως. Τοῦτο ἐνθυμίζει τὸ
ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης ἐν Μαντινείᾳ
διατηρούμενον ἄσβεστον πῦρ, ὡσαύτως καὶ τὸ
ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ ἐν Ῥώμῃ
τῶν ἐστιῶδων.

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξίου Νοῦτσου οὐ-
δένα λανθάνει· ὁπλαρχηγὸς τοῦ διαβολήτου
Ἀλῆ Πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων κατέστη χρησι-
μώτατος εἰς πολλοὺς καὶ πολλοὺς ἔσωσεν
ἀπὸ τῶν ἐνύχων τοῦ αἰμοδόρου τυράννου. Εἴ-
χεν ὅμως τὸν χαρκατῆρα δεσποτικὸν καὶ ἡξίον
νὰ ὑποτάσσωνται αὐτῷ πάντες οἱ νόμοι καὶ οἱ
θεσμοί. Ἐορτὴν τινα τοῦ Πάσχα, βραδύναντος
αὐτοῦ, οἱ ἱερεῖς ἔψαλον τὸν ὄρθρον καὶ ἤρχισαν
τὴν λειτουργίαν. Ὁ Νοῦτσος ἦλθεν ἀργά· ὀργι-
σθεὶς, διατάττει ν' ἀρχίσῃ ἐκ δευτέρου ὁ ὄρθρος
καὶ οὕτως ἐγένετο.

Εἰς ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Υπελογίσθη ὅτι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέ-
χρι τοῦδε ἀπεβίωσαν 26,628,843,285,075,
840 ἄτομα.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ φωτός ἐπὶ τῆς υγείας
τοῦ ἀνθρώπου.

Συνέχεια· ἰδί σελ. 239.

Β'

Τίτι τρόπῳ ἐνεργεῖ τὸ φῶς ἐπὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, καὶ διατί καθίσταται τοσοῦτον οὐσιώδης ἡ παρουσία του διὰ τὴν ζωὴν καὶ υγείαν ἡμῶν; Τοῦτο ἤδη θέλομεν προσπαθῆσαι νὰ ἐξηγήσωμεν ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλούστερον.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὸ φῶς ἔχει ἐπὶ τοῦ δέρματος ἰσχυράν τινα κεντριστικὴν ἐνέργειαν, ἥτις συντελεῖ εἰς τὸν χρωματισμὸν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο τὰ ἀσκητῆ μέρη τοῦ σώματός μας, ἅτινα μένουσι διηνεκῶς ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ φωτός, ὡς αἱ χεῖρες, ὁ λαιμὸς καὶ τὸ πρόσωπον, εἶνε βαθύτερον χρωματισμένα, καὶ σεγνότερα, καὶ τραχύτερα τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μερῶν, ἅτινα ἐλάχιστον ἐκτίθενται εἰς τὸ φῶς, διότι ὑπάρχουσι διηνεκῶς κεκαλυμμένα ὑπὸ τῶν ἐνδυμάτων. Οἱ κάτοικοι τῶν ἀγρῶν καὶ οἱ ἐργαζόμενοι ἐν ὑπαίθρῳ, ὡς οἱ γεωργοὶ, κτίσαι, ἀγωγεῖς κτλ. ἔχουσι τὸ δέρμα τραχύτερον, βαθυτέρου χρώματος καὶ στεγνότερον ἢ οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰς πόλεις καὶ ἔχοντες ἐπαγγέλματα, ἅτινα τοὺς υποχρεοῦσι νὰ μένωσι διηνεκῶς ὑπὸ τὴν σκιάν ἐντὸς τῶν ἐργαστηρίων των. Ταῦτα δὲ πάντα συμβαίνουν, διότι ἡ ἐπὶ τοῦ δέρματος κεντριστικὴ ἐνέργεια τοῦ φωτός διεγείρει τὴν ἐντὸς τῶν τριχοειδῶν δερμικῶν ἀγγείων κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος καὶ ἐπιταχύνει αὐτήν, ἐξ οὗ προέρχεται ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἀγγειώδους αὐτοῦ συστήματος καὶ ἡ βαθυτέρα τοῦ δέρματος χρώσις, ὡς καὶ ἡ αὐξήσις τῆς ἀπορροφήσεως καὶ ἐλάττωσις τῆς ἐκκρινομένης ὑγρότητος, καὶ ἐπομένως ἡ τραχύτης καὶ ξηρασία τοῦ δέρματος. Ὅταν δὲ τοῦναντίον τὸ φῶς ὑπάρχῃ ὀλίγον, ἡ ἐπὶ τοῦ δέρματος ἐνέργειά του εἶνε ἀσθενεστέρα, καὶ τούτου ἕνεκεν ἡ δερμικὴ τοῦ αἵματος κυκλοφορία ἀδρανής· ὅθεν λευκότερα ἢ χροιά αὐτοῦ καθίσταται, καὶ χαλαροῦται τὸ δέρμα, καὶ μαλθακότερον καὶ ὑγρότερον καὶ ψυχρὸν ἀποβαίνει.

Τὸ φῶς ὅμως, πλὴν τῆς ἀνωτέρω ἐπὶ τοῦ δέρματος ἐνεργείας του ἔχει καὶ ἄλλην πολὺ βαθυτέραν ἐπὶ τοῦ αἵματος. Καὶ ὄντως, ἐὰν ἐξετάσῃ τις τὴν κατάστασιν τῶν διὰ πολλοῦ χρόνου στερηθέντων τῆς τοῦ φωτός παρουσίας, πείθεται περὶ τούτου· διότι, ἐκτὸς τῆς περιγραφείσης ὠχρότητος καὶ ψυχρᾶς ὑγρότητος τοῦ δέρματος, φέρουσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τὰς σάρκας φουσκαμένους καὶ μαλθακὰς ὡς ζύμην, τὰς ἀσθρῶσεις ἐξωγκωμένους καὶ πλήρεις ὀρώδους ὑγροῦ, τὰ βλέφαρα καὶ τὰ χεῖλη οἰδηματώδη, καὶ ἡ παραμικρὰ ἐπὶ τοῦ δέρματος αὐτῶν ἀμυχή, τὸ ἐλάχιστον ἐκδαρμα, παράγει αἱμορραγίαν ἰσχυράν αἵματος ὑδατώδους, καὶ ὁμοίου

πρὸς κερασόζωμον· πάντα δὲ ταῦτα τὰ συμπτώματα δεικνύουσι μεγάλην ἀποσύνθεσιν καὶ καταστροφὴν τῶν σφαιριδίων τοῦ αἵματος, ἢν προσεκάλεσεν ἀφεύκτως ἡ στέρησις τοῦ φωτός. Τόσον δὲ εἶνε βέβαιον τοῦτο, ὥστε, ἐξετάσεως γενομένης καὶ εἰς τὰ φυτὰ ἐκεῖνα τὰ βλαστάνοντα εἰς τὸ σκότος, ἀπεδείχθη, ὅτι καὶ αὐτὰ πάσχουν ἔλλειψιν τῶν σφαιριδίων τῆς παραγωγῆς τὸ πράσινον τῶν φυτῶν χρῶμα ὕλης, ἥτις ἀντιστοιχεῖ μὲ τὰ αἱματοσφαιρίδια τῶν ζώων, διότι διὰ πειραμάτων πάλιν ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ὕλη αὕτη αὐξάνει εἰς τὰ φυτὰ, ὅταν ποτίζονται δι' ὕδατος περιέχοντος διαλελυμένον σίδηρον, ὅπως αὐξάνονται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ αἱματοσφαιρίδια διὰ τῆς χορηγήσεως τῶν σιδηρούχων φαρμάκων.

Ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε ἐκτεθέντων δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν τοὺς ἀκολούθους υγιεινοὺς κανόνας:

1ον Ὅταν τις προτίθεται νὰ οἰκοδομήσῃ ἢ νὰ ἐνοικιάσῃ οἰκίαν δέον νὰ ἐκλέγῃ ὅσον οἶόν τε ἀνοικτότερον μέρος, καὶ νὰ προτιμᾷ τὰς ἐπὶ μεγάλων ὁδῶν καὶ πλησίον πλατειῶν θέσεις· νὰ φροντίζῃ δὲ ὅπως δίδηται εἰς τὴν οἰκίαν ἀφθονον φῶς διὰ παραθύρων, καταλλήλως τοποθετηθέντων.

2ον Οἱ ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος των ὑποχρεούμενοι νὰ μένωσιν ἐπὶ πολὺ ὑπὸ σκιάν, δέον νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς εἰσαγωγῆς ὅσον οἶόν τε ἀφθονωτέρου φωτός ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις των, καὶ νὰ μὴ ὀκνῶσι νὰ ἐξέρχωνται ἐνίοτε καὶ εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἵνα ἐκτίθωνται εἰς τὴν εὐεργετικὴν τοῦ ἀπλέτου φωτός ἐπενέργειαν.

3ον Οἱ εἰς ἀνάρρωσιν ἀπὸ βαρείας καὶ μακρᾶς νόσου εὐρισκόμενοι δέον νὰ ἐπιζητῶσι τὸ φῶς, διότι τοῦτο συντελεῖ, ὡς εἵπομεν, εἰς τὴν αἱματοποίησιν, καὶ ἐπομένως εἰς τὴν ἐνδυνάμωσιν των.

4ον Τὰ παιδιά δέον νὰ μὴ φυλακίζωνται δι' ὕλης τῆς ἡμέρας ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀλλὰ νὰ ἐξέρχωνται καὶ εἰς τὸ ὑπαιθρον ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν νοσημόνων ὑπηρετῶν καὶ μὲ τὰς ἀνηκούσας προφυλάξεις κατὰ τῶν ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας κινδύνων.

*Ἔπεται συνέχεια.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ἐῷα ἐκλαμβανόμενα ὡς βλαβερά.

Αἱ σαῦραι (γουστρείτσες) εἰς τὰς χώρας ἡμῶν εἶναι ἀβλαβεῖς ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον· τοῦναντίον χρησιμεύουσιν ὡς καταστροφεῖς ἀπείρων ἐντόμων καὶ τῶν χρυσαλίδων αὐτῶν. Δὲν βλάπτουσι παντελῶς τὰ φυτὰ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κήπων· ὥστε ὁ διωγμὸς αὐτῶν καὶ ἡ καταστροφή, ἥτις πανταχοῦ σχεδὸν γίνεται καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν παίδων, εἶναι παράλογος. Αἱ σαῦραι δάκνουσιν ὅταν ζητήσῃ τις νὰ τὰς συλλάβῃ, ἀλλὰ τὸ δῆγμά των, τὸ ὅποιον εἶναι ἐνίοτε ἰσχυρὸν, οὐδὲν ἔχει τὸ ἐπιβλαβεὲς καὶ φαρμακερὸν.